

Onderwijsdeelname

1990-2020

beelden anno 2005

Dit is een interne publicatie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze is opgesteld door de afdeling FEZ/SIR/P&I.

Deze publicatie is ook beschikbaar op internet via:

<http://www.minocw.nl/begroting/reframing2005/index.html>.

Voor vragen en/of opmerkingen kunt U bij deze afdeling terecht.

Telefoon : 070-4124901

Fax-nummer: 070-4122953

Email: fez-ir@minocw.nl

Postadres : Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
directie FEZ, t.a.v. dhr. G.A. Korteweg

Postbus 25000
2515 XP Den Haag

Onderwijsdeelname 1990-2020, beelden anno 2005

Inhoudsopgave

Leeswijzer	1
Hoofdstuk 1: Actuele thema's	
1.1 Naar een maximale participatie	3
1.2 Innovatie en versterking van de kennisinfrastructuur	4
Hoofdstuk 2: Totaal onderwijs	
2.1 Ontwikkelingen per onderwijssector	5
2.2 Deelname per leeftijd	6
2.3 Deelname van vrouwen	8
2.4 Overzicht van leerlingen/studenten-stromen	9
2.5 Deelname aan technische opleidingen	10
2.6 Uitstroom naar onderwijsniveau	12
2.7 Slaagkansen en verblijfsduren	14
2.8 Aansluiting op de arbeidsmarkt	16
Hoofdstuk 3: Primair onderwijs	
3.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	18
3.2 Aandeel van culturele minderheden	20
3.3 Leerlinggewichten in het basisonderwijs	21
3.4 Ontwikkelingen per regio	22
3.5 Uitstroom uit het primair onderwijs	23
Hoofdstuk 4 Voortgezet onderwijs	
4.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	24
4.2 Allochtonen in het voortgezet onderwijs	26
4.3 Doorstroom binnen het voortgezet onderwijs	28
4.4 Uitstroom uit het voortgezet onderwijs	30
Hoofdstuk 5: Middelbaar beroepsonderwijs	
5.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	32
5.2 Invloed van de arbeidsmarkt	35
5.3 Instroom in het middelbaar beroepsonderwijs	36
5.4 Uitstroom uit het middelbaar beroepsonderwijs	37
Hoofdstuk 6 Hoger onderwijs	
6.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	39
6.2 Aandeel van allochtonen	41
6.3 Ontwikkelingen per CROHO-onderdeel	42
6.4 Instroom in het hoger onderwijs	44
6.5 Uitstroom uit het hoger onderwijs	46
Bijlage 1: uitkomsten Referentieraming 2004	48
Bijlage 2: lijst van afkortingen	49
Bijlage 3: bronvermeldingen	50

Leeswijzer

Deze publicatie bevat een beschrijving van de belangrijkste ontwikkelingen in de onderwijsdeelname in Nederland, zoals waargenomen door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Primair is een beschrijving van deze ontwikkelingen van belang voor OCW zelf, maar zij is ook bedoeld voor een breder lezerspubliek.

Bij de beschrijving van historische ontwikkelingen vanaf 1990 is vooral gebruik gemaakt van OCW-gegevens, maar ook is informatie ontleend aan andere bronnen, namelijk CBS, Eurostat, ROA en Ruimtelijk Planbureau (zie bijlage 3).

De toekomstbeelden die hier beschreven worden zijn gebaseerd op de meest recente -- eveneens door OCW gepubliceerde -- raming van aantallen leerlingen/studenten voor het door de overheid bekostigde onderwijs ("Referentieraming 2005"). In bijlage 1 staan de voor OCW belangrijkste uitkomsten van deze raming, meer informatie is te vinden in de publicatie Referentieraming 2005, die ook te vinden is op internet via: <http://www.minocw.nl/begroting/reframing2005/index.html>.

Hoofdstuk 1 bevat enkele opvallende beelden die gerelateerd zijn aan thema's in de OCW-begroting. In hoofdstuk 2 worden eerst de belangrijkste ontwikkelingen in de diverse onderwijssectoren (primair onderwijs, voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs) in globale zin beschreven. Vanaf hoofdstuk 3 wordt per onderwijssector ingezoomd op ontwikkelingen per onderwijssoort.

Zowel op totaalniveau als per onderwijssector is er aandacht besteed aan belangrijke aspecten van onderwijsdeelname, zoals:

- deelname van allochtonen en vrouwen;
- deelname aan speciale onderwijsvormen (zorgleerlingen);
- doorstroom door het onderwijs, verblijfsduren en slaagkansen;
- uitstroom naar opleidingsniveau;
- aansluiting op de arbeidsmarkt en invloed van de arbeidsmarkt;
- verdeling over richtingen (techniek, economie, gezondheidszorg, etc.);
- vergelijking van de ontwikkelingen met andere (vooral de ons omringende) landen.

Tenzij anders vermeld, is in deze publicatie niet alleen het door OCW bekostigde onderwijs beschreven, maar ook het door het Ministerie van LNV bekostigd onderwijs. Recente informatie over het niet-bekostigde onderwijs wordt binnenkort door het CBS ter beschikking gesteld. Deze informatie is in deze publicatie nog niet opgenomen.

Meer kwantitatieve informatie over het bekostigde onderwijs is te vinden in de volgende OCW-documenten:

Kerncijfers 2000-2004, http://www.minocw.nl/begroting/2004/pdf/kerncijfers2000_2004.pdf en

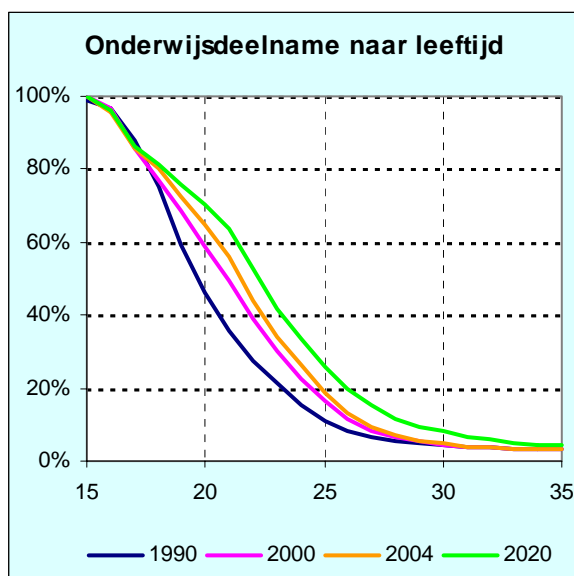
Bestel in beeld 2004, http://www.minocw.nl/begroting/2005/pdf/bestel_in_beeld_2004.pdf

Hoofdstuk 1: Actuele thema's

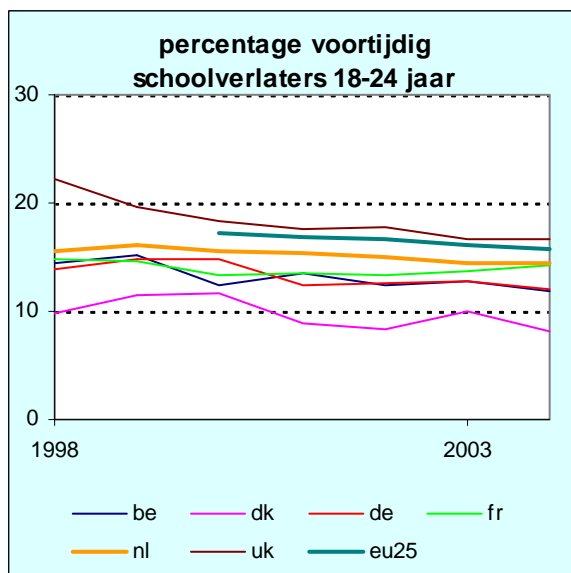
In het nationaal onderwijsbeleid staan enkele thema's centraal die betrekking hebben op onderwijsdeelname. Dit zijn de thema's "naar een maximale participatie" en "innovatie en versterking van de kennisinfrastructuur". Hieronder worden enkele beelden gepresenteerd betreffende deze thema's (deze beelden zijn ook opgenomen in hoofdstuk 2).

1.1. Naar een maximale participatie

Meer onderwijsdeelname is noodzakelijk om jongeren voldoende ontwikkelingsmogelijkheden en kansen op de arbeidsmarkt te bieden. Dit betekent onder meer het zoveel mogelijk terugdringen van het voortijdig schoolverlaten.

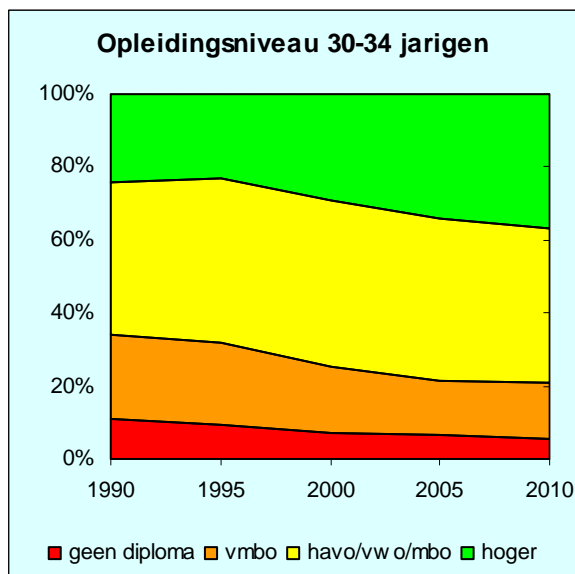
Tussen 1990 en 2000 is de relatieve onderwijsdeelname vooral toegenomen in de leeftijdsgroep van 19-24 jarigen. Gemiddeld bedraagt deze toename 9 procentpunt. In de leeftijdscategorie van 28 tot 35 jaar is de deelname echter gedaald met gemiddeld 1 procentpunt. Per saldo is de gemiddelde onderwijsloopbaan in deze periode ongeveer 1 jaar langer geworden. Het voltijd-onderwijs, met name het voltijd-hbo, heeft aan deze verlenging de grootste bijdrage geleverd. Voor de toekomst wordt nog een aanzienlijke verdere verlenging van de gemiddelde onderwijsloopbaan verwacht.

Eén van de EU-doelstellingen is het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten. Dit heeft betrekking op jongeren die niet over een startkwalificatie beschikken, d.w.z. minimaal een havo-, vwo- of mbo niveau 2-diploma. De indicator die hiervoor gebruikt wordt geeft aan hoeveel procent van de 18-24 jarigen nog geen startkwalificatie behaald heeft en geen onderwijs meer volgt. Ten opzichte van het EU-gemiddelde heeft Nederland minder voortijdig schoolverlaters, maar ten opzichte van de ons omringende landen komt Nederland hoger uit. De EU-doelstelling betekent voor Nederland vermindering tot 8% in 2010.

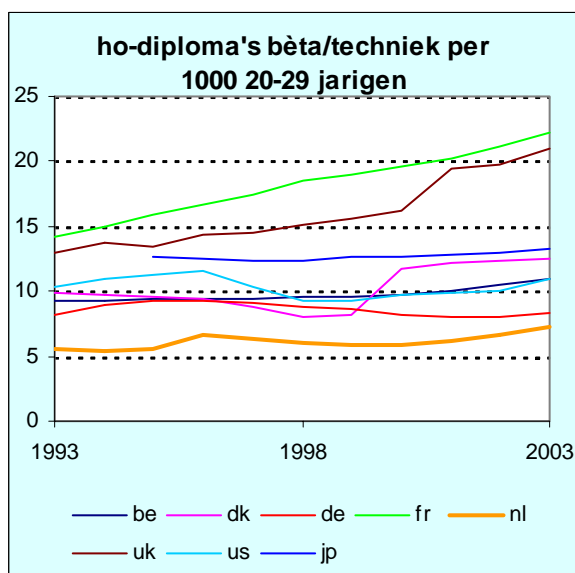
1.2. Innovatie en versterking van de kennisinfrastructuur

Ter stimulering van de kenniseconomie is een goed opgeleide beroepsbevolking van groot belang. Dit betreft vooral voldoende hoger opgeleiden in de sectoren bèta en techniek.

Als gevolg van de stijging van de hbo- en wo-deelname in de afgelopen decennia groeit het aandeel van hoger opgeleiden (hbo en wo) in de 30-34 jarigen sterk. Op dit moment is circa 1/3 hoger opgeleid, in de toekomst zal dit aandeel nog verder toenemen.

Het aandeel van middelbaar opgeleiden (havo/vwo/mbo, grotendeels bestaande uit mbo) zal tot 2010 bijna constant blijven. Voor de lagere opleidingsniveau's "geen diploma" en vmbo zullen de aantallen verder dalen.

Het vorig jaar gelanceerde Deltaplan bèta/techniek hangt samen met de EU-ambitie om de meest concurrerende kenniseconomie ter wereld te worden.

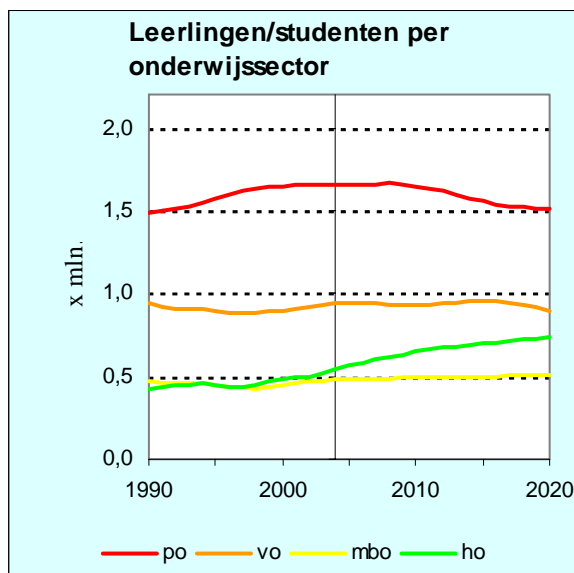
Daarom is in de zogenoemde Lissabon-afspraken de doelstelling opgenomen om het aantal gediplomeerden in bèta/techniek op het niveau van hoger onderwijs te verhogen. Voor Nederland betekent dit voor 2010: 6,7 per 1000 inwoners in de leeftijd van 20-29 jaar.

Evenals in de meeste andere landen is er wel enige groei, maar het niveau van Nederland ligt nog steeds lager dan in de ons omringende landen, de Verenigde Staten en Japan.

Hoofdstuk 2: Totaal onderwijs

2.1. Ontwikkelingen per onderwijssector

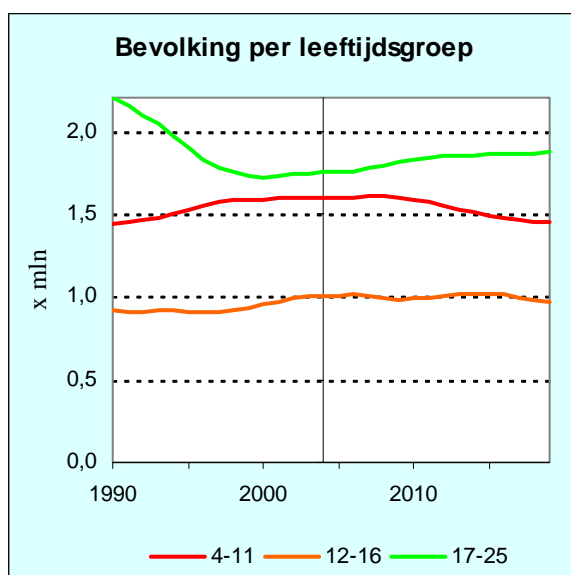
Het Nederlandse onderwijs wordt in deze publicatie onderverdeeld in 4 onderwijssectoren: primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en hoger onderwijs (ho). In de volgende hoofdstukken worden specifieke ontwikkelingen binnen deze onderwijssectoren toegelicht, in dit hoofdstuk gaat het vooral om de globale beelden.

Het primair onderwijs is in het verleden sterk gegroeid; tot 2009 blijft dit aantal bijna constant, daarna gaat vanwege de in gang gezette geboortendaling de omvang van het primair onderwijs afnemen. De afgenomen immigratie levert ook een bijdrage aan deze daling.

Het voortgezet onderwijs volgt in komende jaren de ontwikkeling van het primair onderwijs, met ca. 6 jaar vertraging. De omvang van het middelbaar beroeps-onderwijs stijgt naar verwachting nog licht. Vooral het hoger onderwijs is in de afgelopen 10 jaar sterk gegroeid. Tot 2020 zullen de studentenaantallen waarschijnlijk nog aanzienlijk toenemen.

De ontwikkeling van po en vo zijn grotendeels bepaald door de omvang van de betreffende leeftijdsgroep in de bevolking:

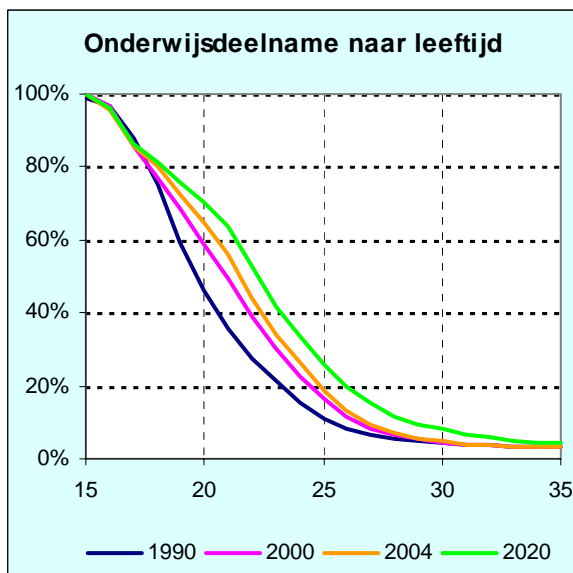

Vanwege de leerplicht komt de ontwikkeling van po vrijwel overeen met de ontwikkeling van de relevante leeftijdsgroep (4-11 jarigen). Dit geldt niet voor het voortgezet onderwijs: sinds 1990 is het vo niet gegroeid, hetgeen op grond van de demografische ontwikkelingen wel verwacht mocht worden. Dit wordt veroorzaakt door een snellere doorstroom binnen het vo.

De sterke geboortendaling in de zeventiger jaren heeft tot gevolg dat tot 1997 de voor mbo en ho relevante leeftijdsgroep (17-25 jarigen) sterk is afgenomen, maar dit is in de onderwijsdeelname gecompenseerd door groei van relatieve deelname aan mbo en ho.

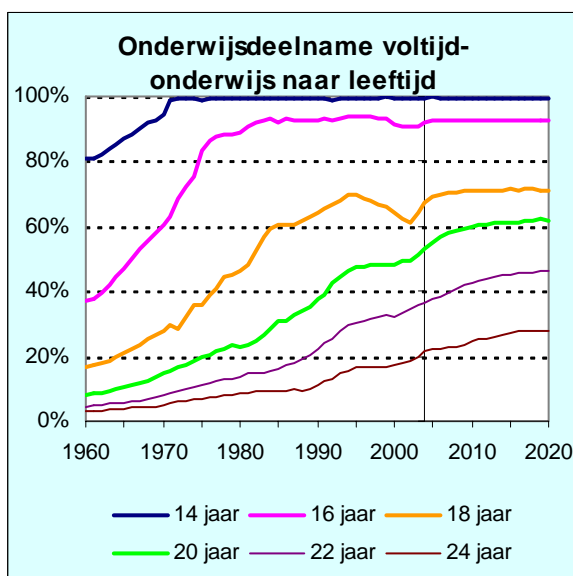
2.2. Deelname per leeftijd

In de vorige paragraaf is duidelijk gemaakt dat de relatieve onderwijsdeelname sinds 1990 is toegenomen. Weliswaar is de relative deelname aan het vo gedaald, maar veel meer jongeren zijn nu langer aan het doorstuderen in mbo en ho. Per saldo is de gemiddelde onderwijsloopbaan aanzienlijk langer geworden:

Tussen 1990 en 2000 is de relatieve onderwijsdeelname vooral toegenomen in de leeftijdsgroep van 19-24 jarigen. Gemiddeld bedraagt deze toename 9 procentpunt. In de leeftijdscategorie van 28 tot 35 jaar is de deelname echter gedaald met gemiddeld 1 procentpunt.

Per saldo is de gemiddelde onderwijsloopbaan in deze periode ongeveer 1 jaar langer geworden. Het voltijd-onderwijs, met name het voltijd-hbo, heeft aan deze verlenging de grootste bijdrage geleverd. Voor de toekomst wordt nog een aanzienlijke verdere verlenging van de gemiddelde onderwijsloopbaan verwacht.

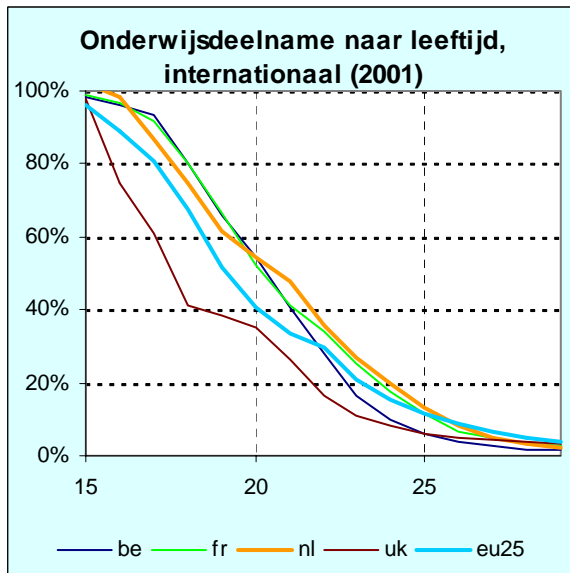

De stijging van de onderwijsdeelname in de negentiger jaren heeft een lange voorgeschiedenis. Uit tijdreeksen voor het voltijd-onderwijs vanaf 1960 blijkt duidelijk dat de onderwijsloopbanen steeds langer zijn geworden, in deze periode is de verblijftijd in het voltijd-onderwijs toegenomen van ca. 12,5 jaar in 1960 tot 16,5 jaar in 2000.

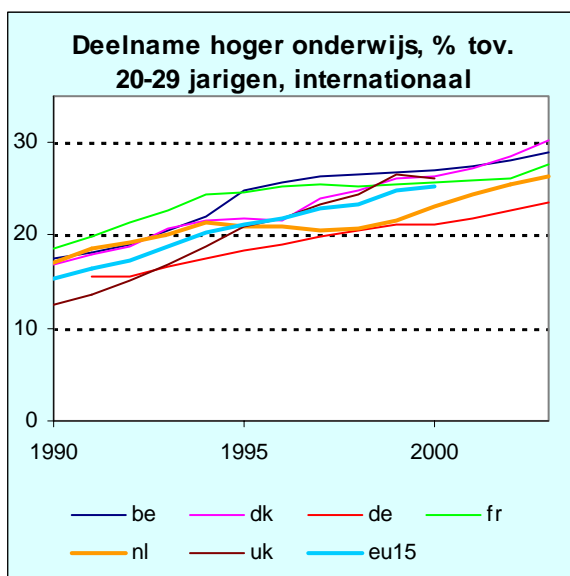
Er lijkt er nu wel verzadiging te gaan optreden in de onderwijsdeelname, maar onder invloed van de slechte arbeidsmarkt is de deelname aan voltijd-onderwijs in 2003 en 2004 weer gegroeid.

Voor het deeltijd-onderwijs bestaan geen langere tijdreeksen: vanaf 1990 is de gemiddelde verblijftijd in het deeltijd-

onderwijs vrijwel constant gebleven op ca. 1 jaar. Hierbij moet wel bedacht worden dat het hier slechts gaat om het door de Ministeries van OCW en LNV bekostigd onderwijs. Inclusief alle vormen van particulier onderwijs en bedrijfsopleidingen zou de verblijftijd in het deeltijd-onderwijs aanmerkelijk hoger zijn.

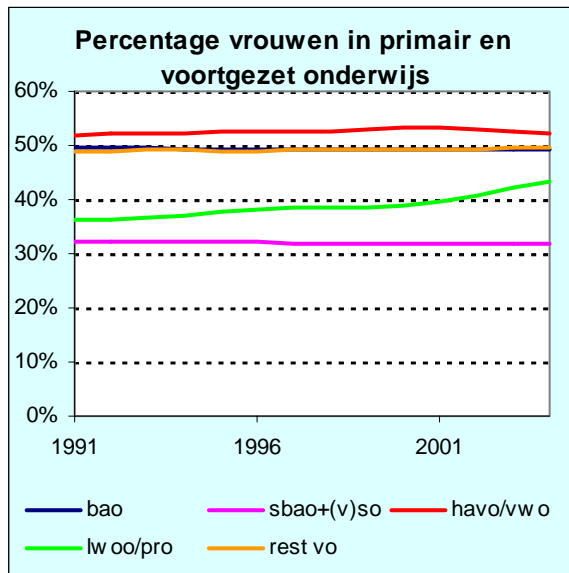
Vergeleken met de ons omringende landen is de Nederlandse onderwijsdeelname vrij hoog. In de leeftijdsgroep 20-24 jaar is de deelname in Nederland zelfst het hoogst. Dit geldt ook ten opzichte van de Europese Unie (EU25). Bij de jongere leeftijden is de deelname in België en Frankrijk hoger dan in Nederland. Bij de ouderen vanaf 25 jaar zijn er veel landen die een hogere onderwijsdeelname kennen, Nederland ligt hier lager dan het EU-gemiddelde.

Evenals in Nederland is in alle omringende landen de onderwijsdeelname in de afgelopen 15 jaar fors toegenomen. Het duidelijkst is dit te zien in de ontwikkeling van de relatieve deelname aan hoger onderwijs: in alle landen zijn de studentenaantallen sterk toegenomen. Het groeitempo van het hoger onderwijs loopt niet veel uiteen tussen de verschillende landen. Voor Nederland is de groei rond 1995 wat gestagneerd, met name door de studieduur-verkorting in het wetenschappelijk onderwijs.

2.3. Deelname van vrouwen

De in de vorige paragraaf beschreven groei in de relatieve onderwijsdeelname komt vooral doordat vrouwen een steeds langere onderwijsloopbaan hebben gekregen. Hieronder wordt in het kort toegelicht waarin op hoofdlijnen de deelname van vrouwen verschilt van die van mannen en in hoeverre vrouwen de traditionele onderwijs-achterstand hebben ingelopen.

In het primair en voortgezet onderwijs zijn er in de afgelopen 12 jaar slechts beperkte veranderingen waarneembaar in de deelname van vrouwen t.o.v. die van mannen. Opvallend is wel dat vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn bij de zgn. zorgleerlingen, d.w.z. de speciale onderwijssoorten sbao+(v)so en lwoo/pro; de deelname van vrouwen aan lwoo/pro neemt echter wel snel toe.

Er volgen nog steeds meer meisjes dan jongens havo/vwo-onderwijs.

Binnen het mbo is het percentage vrouwen gestegen en inmiddels zijn vrouwen in de meerderheid bij bol, maar nog ondervertegenwoordigd in bbl. Dit hangt samen met de volgende feiten:

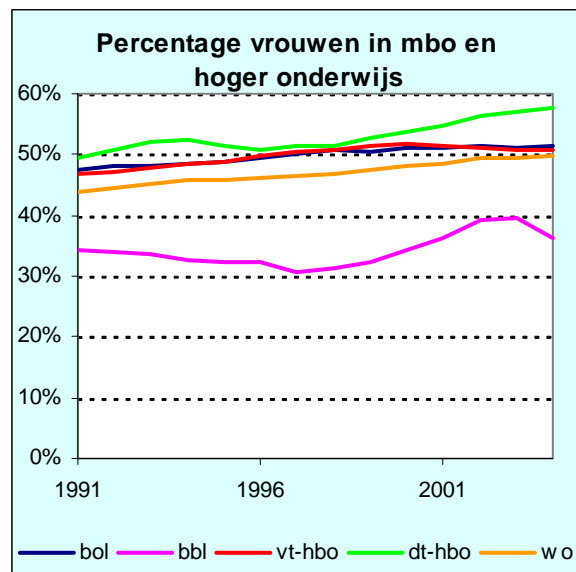
- het aandeel van de lagere niveaus (1 en 2) en de technische sector is in bbl hoger dan bij bol

- vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in de lagere niveaus en in de technische sector.

Bij voltijd-hbo lijkt de verhouding tussen aantallen vrouwen en mannen stabiel te worden, maar bij deeltijd-hbo en bij wo groeit het aandeel van vrouwen nog steeds.

Grosso modo lijkt de vrouwen-emancipatie in de onderwijsdeelname nagenoeg voltooid.

De richtingen-keuze loopt voor vrouwen en mannen echter nog steeds sterk uiteen. Over de volle breedte van het onderwijs (vo, mbo, hbo en wo) kiezen vrouwen veel minder voor exacte studierichtingen en veel meer voor medische en sociale studierichtingen. Dit wordt in volgende hoofdstukken nog toegelicht.

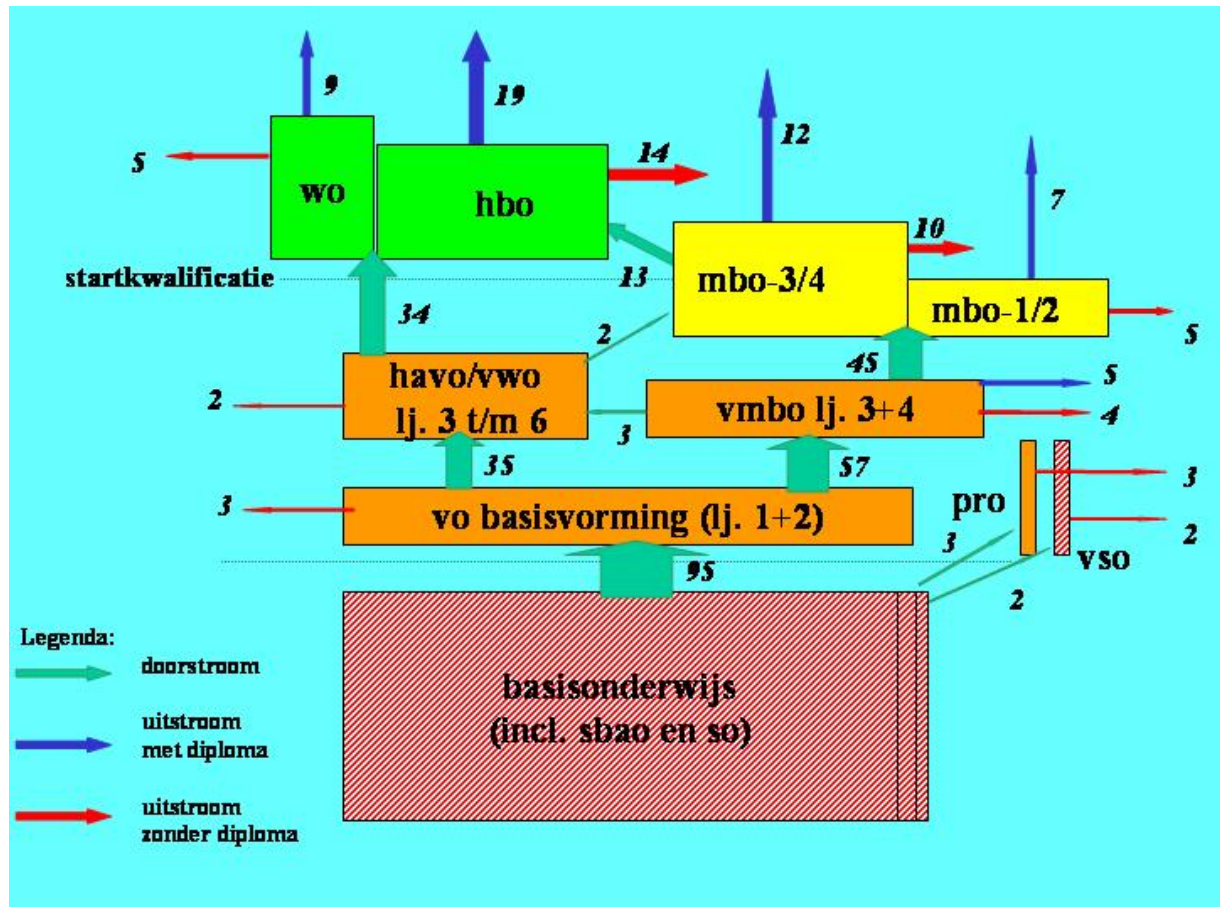

2.4. Overzicht van leerlingen/studenten-stromen

Het complexe geheel van leerlingen/studenten-stromen die tussen de diverse onderwijssoorten optreden kan het beste duidelijk gemaakt worden aan de hand van een schema:

Leerlingenstromen (direct+vertraagd) in het Nederlandse onderwijs

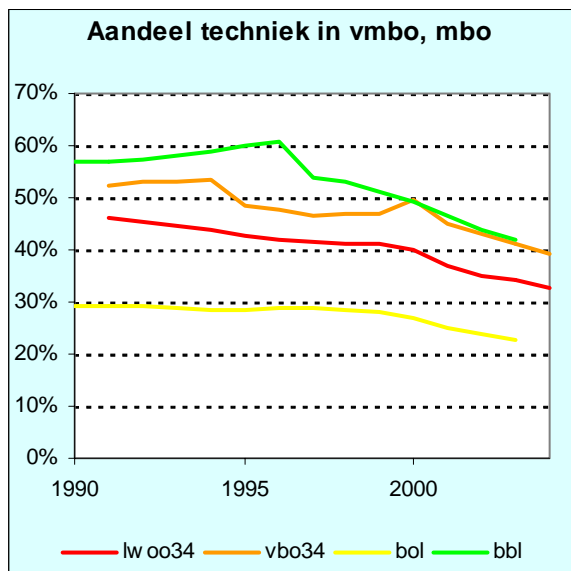
De omvang van de blokken in dit schema komt overeen met de huidige leerlingen/studenten-aantallen per onderwijssoort. De dikte van de pijlen komt overeen met de grootte van de leerlingen/studenten-stromen. De cijfers bij de pijlen hebben betrekking op het percentage t.o.v. een cohort uitstromende basisonderwijs-leerlingen (incl. de uitstroom uit sbao en so).

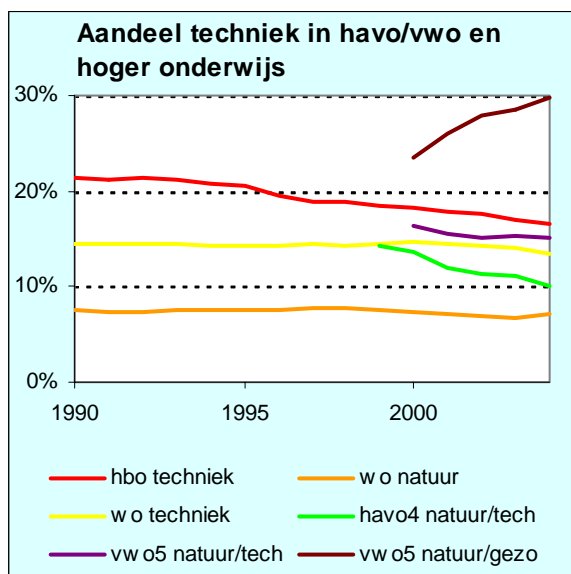
Van alle leerlingen die rond 12-jarige leeftijd het basisonderwijs (incl. sbao en so) verlaten gaat 3% naar praktijkonderwijs (pro), 2% naar vso en 95% door naar het reguliere voortgezet onderwijs. De hoofdstroom van 95% vertakt zich in havo/vwo (35%) en vmbo (57%). Vrijwel alle havo/vwo-gediplomeerden stromen – direct of indirect – door naar hbo en wo. Het overgrote deel van de vmbo-leerlingen behaalt een diploma en stroomt door naar mbo. Ongeveer de helft van de mbo-gediplomeerden op niveau 3/4 stroomt door naar hbo. In de loop der jaren is de omvang van de diverse stromen aanzienlijk veranderd. Vanuit het mbo stroomt bijvoorbeeld een steeds groter aandeel van de gediplomeerden door naar hbo. In volgende hoofdstukken zal dit nog worden toegelicht.

2.5. Deelname aan technische opleidingen

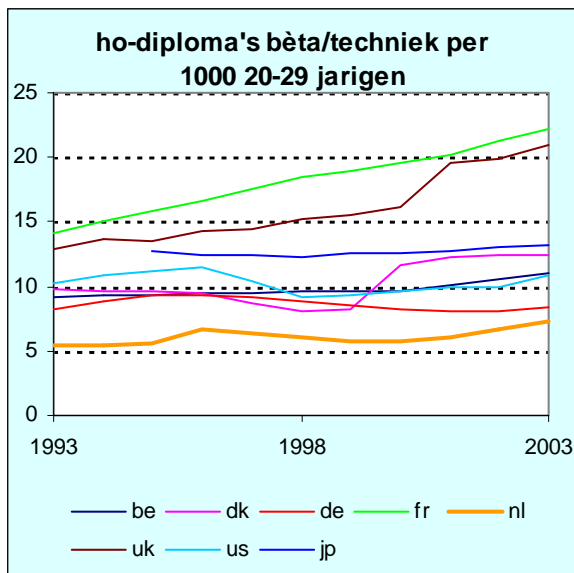
In het vorig jaar gepresenteerde Deltaplan bèta/techniek wordt gestreefd naar een vernieuwing van het bèta-onderwijs in het voortgezet onderwijs in samenhang met die in het hoger onderwijs. Dit moet leiden tot een instroomverhoging van bèta- en techniek-studenten met 15% in 2007 t.o.v. 2000.

In de afgelopen 15 jaar is het aandeel van technische opleidingen in het vmbo (lwoo en vbo) en mbo (bol en bbl) aanzienlijk gedaald. Ten dele hangt deze ontwikkeling samen met het stijgende aandeel van vrouwen (in lwoo en bol), die traditioneel veel minder voor techniek kiezen dan mannen. Op termijn zouden deze ontwikkelingen wel kunnen leiden tot spanningen op de arbeidsmarkt in de technische richtingen.

De doelstelling van instroomverhoging van bèta- en techniek-studenten volgens het Deltaplan bèta/techniek wordt in absolute zin wellicht wel gehaald. In relatieve zin daalt het aandeel van bèta/techniek echter nog steeds en vanwege de ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs is het niet te verwachten dat deze daling op korte termijn omgebogen zal worden in een stijging. Sinds de invoering van het studiehuis is namelijk het aandeel van het profiel natuur/techniek in havo aanzienlijk gedaald. In vwo daalt het aandeel van dit profiel eveneens, maar dit wordt gecompenseerd door het profiel natuur/gezondheid, waaruit wat extra instroom in bèta/techniek-studies zal voortkomen.

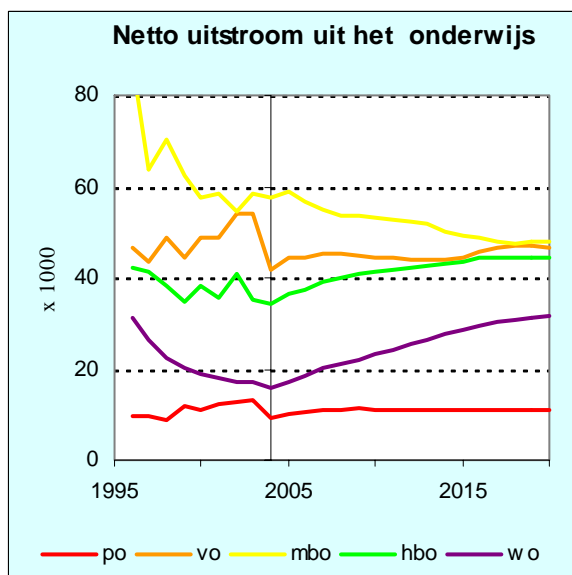

Het Deltaplan bèta/techniek hangt samen met de EU-ambitie om de meest concurrerende kenniseconomie ter wereld te worden. Daarom is in de zogenoemde Lissabon-afspraken de doelstelling opgenomen om het aantal gediplomeerden in bèta/techniek op het niveau van hoger onderwijs te verhogen. Voor Nederland betekent dit voor 2010: 6,7 per 1000 inwoners in de leeftijd van 20-29 jaar.

Evenals in de meeste andere landen is er wel enige groei, maar het niveau van Nederland ligt nog steeds lager dan in de ons omringende landen, de Verenigde Staten en Japan.

2.6. Uitstroom naar onderwijsniveau

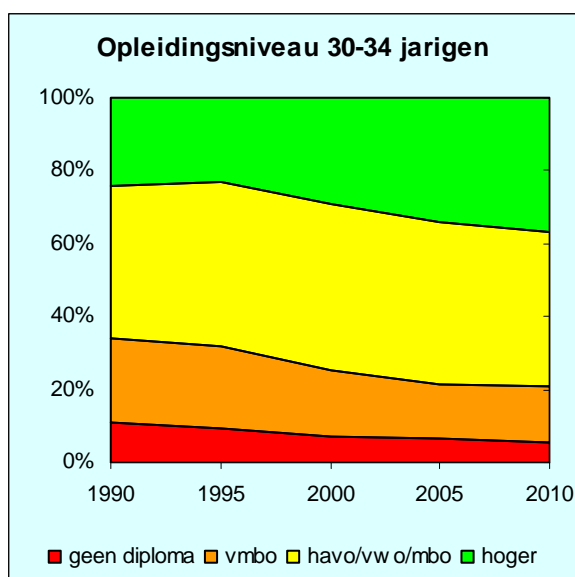
Per jaar verlaten ongeveer 350.000 leerlingen/studenten het onderwijs; dit aantal gaat de komende jaren nog verder toenemen tot ca. 400.000. Ongeveer de helft van deze schoolverlaters bestaat uit mbo-deelnemers. Deze uitstroom uit het onderwijs hoeft echter geen definitieve uitstroom te zijn, want deze uitstromende deelnemers gaan vaak na één of meer jaren opnieuw bekostigd onderwijs volgen. Deze herintreding of "zij-instroom" van onderwijsdeelnemers komt met name in het mbo veel voor. Na correctie voor de zij-instroom ontstaat een beeld van de netto-uitstroom uit de diverse onderwijssoorten.

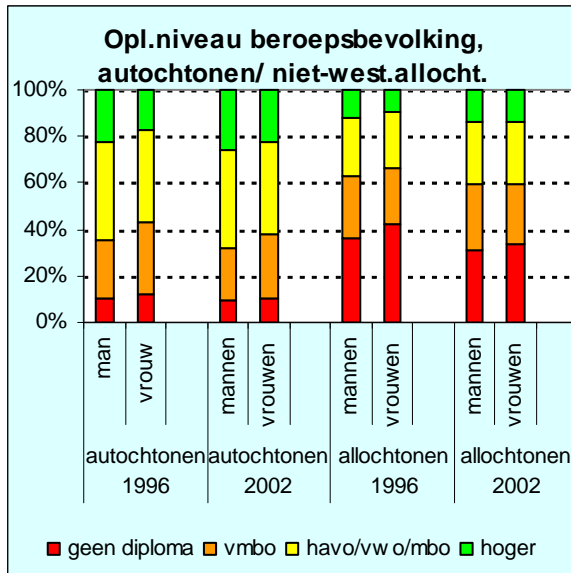
Het totaal van deze netto-uitstroom bedroeg in 1996 nog ca. 220.000 en in 2004 ca. 160.000. Tot 2020 neemt het weer langzaam toe tot 180.000. Deze ontwikkeling komt redelijk overeen met de ontwikkeling van de bevolking in de relevante leeftijdsgroep. Opvallend is het sterk dalende aandeel van mbo in de toekomst, dat ten goede komt aan het hbo. Dit wordt verklaard door de sterk toenemende doorstroom van mbo naar hbo. De gerealiseerde daling van de wo-uitstroom is verklaarbaar vanuit de daling van de omvang van de relevante leeftijdsgroep. Verder is de instroom vanuit het hbo rond 1995 gedaald, hetgeen enkele jaren later invloed heeft op de uitstroom. Voor de toekomst wordt weer een stijging voorspeld, vooral als gevolg

van de weer toenemende doorstroom tussen hbo en wo.

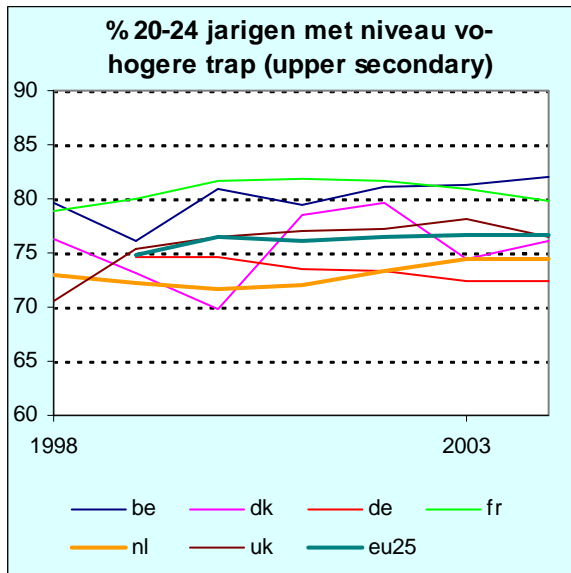
Een deel van de uitstroom per onderwijssoort betreft ongediplomeerden (bij po is dit de totale uitstroom). Het aandeel van gediplomeerden in de uitstroom, bij benadering gelijk aan de slaagkans, ondergaat weinig verandering (zie de toelichting op slaagkansen in de volgende paragraaf). Dit betekent dat het opleidingsniveau van de schoolverlaters snel toeneemt. De hierboven gesignaleerde verschuivingen werken uiteraard ook met vertraging door in het opleidingsniveau van de beroepsbevolking.

Als gevolg van de stijging van de hbo- en wo-deelname in de afgelopen decennia groeit het aandeel van hoger opgeleiden (hbo en wo) in de 30-34 jarigen sterk. Op dit moment is circa 1/3 hoger opgeleid, in de toekomst zal dit aandeel nog verder toenemen. Het aandeel van middelbaar opgeleiden (havo/vwo/mbo, grotendeels bestaande uit mbo) zal tot 2010 bijna constant blijven. Voor de lagere opleidingsniveau's "geen diploma" en vmbo zullen de aantallen verder dalen.

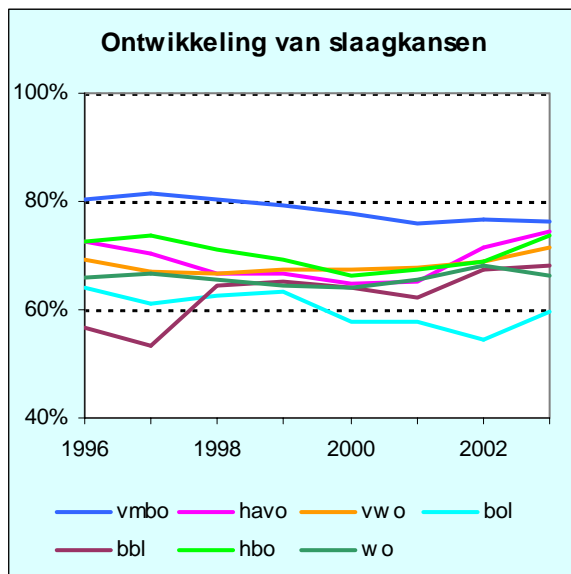
De stijging van onderwijsdeelname werkt met nog grotere vertraging door in het opleidingsniveau van de totale beroepsbevolking. Dit geldt zowel voor mannen als vrouwen en zowel voor de autochtone als de (niet-westerse) allochtone beroepsbevolking. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn nog slechts gering, hetgeen verklaard wordt uit de sterk toegenomen onderwijsdeelname van vrouwen (zie paragraaf 2.3). Allochtonen hebben nog steeds wel een forse achterstand ten opzichte van autochtonen. Opvallend is dat de verschillen tussen allochtone mannen en vrouwen nog slechts gering is.

De toename van het opleidingsniveau in de uitstroom op de arbeidsmarkt wordt voor een belangrijk deel bepaald door de verschuivingen in onderwijsdeelname op jongere leeftijden. Een indicator hiervoor is het aantal jongeren tussen 20 en 24 jaar dat reeds een havo-, vwo- of mbo niveau 2-opleiding ("upper secondary") heeft afgerond. Nederland scoort hier ten opzichte van de ons omringende landen en ten opzichte van het EU-gemiddelde vrij laag. Net als in de meeste andere landen neemt dit percentage geleidelijk wel toe. De EU-doelstelling voor Nederland is 85% in 2010.

2.7. Slaagkansen en verblijfsduren

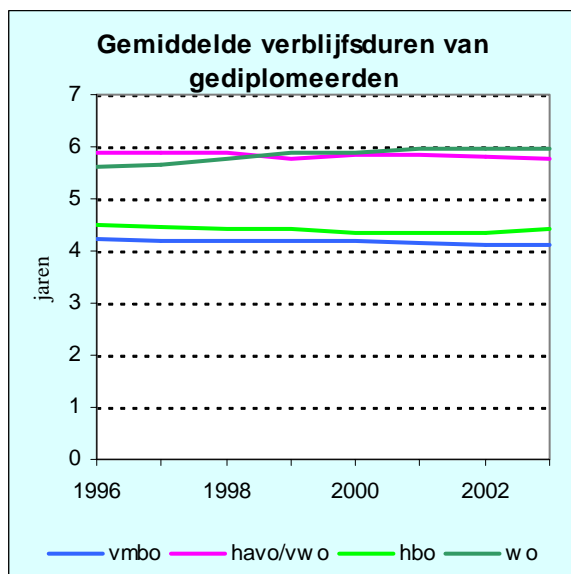
Het behaalde onderwijsniveau wordt enerzijds bepaald door de mate waarin leerlingen doorstromen naar volgende onderwijssoorten, anderzijds door de slaagkans in de laatst gevolgde opleiding. De slaagkans (of het intern rendement) is de fractie van de instromende deelnemers die uiteindelijk een diploma behaalt binnen de betreffende onderwijssoort. Om de actuele ontwikkeling van slaagkansen goed te kunnen volgen en tussen onderwijssoorten vergelijkbare resultaten te verkrijgen, wordt hier uitgegaan van een cross-sectionele benadering: uitgaande van de in een bepaald jaar bepaalde uitstroomkansen wordt ingeschat welke fractie van een instroom-cohort uiteindelijk een diploma zal halen. Deze methode, die ook gebruikt wordt voor de inschatting van gemiddelde verblijfsduren (zie hieronder), levert resultaten die weinig verschillen van gegevens uit cohort-statistieken.

De slaagkansen zijn het grootst in het voortgezet onderwijs. In het vmbo was er een dalende tendens, die nu tot stilstand lijkt te zijn gekomen. In havo/vwo lijkt de slaagkans weer te gaan stijgen, wellicht houdt dit verband met de introductie van het studiehuis.

In het mbo zijn de slaagkansen nog steeds laag, dit geldt vooral voor de lagere niveau's. In het hbo is tot 2000 de slaagkans gedaald, maar nadien is er een stijging. Het wo vertoont een bijna constante slaagkans van ca. 65%. Vanwege de aanzienlijke doorstroom die tussen hbo en wo plaatsvindt, is de slaagkans voor ho hoger dan voor hbo en wo afzonderlijk

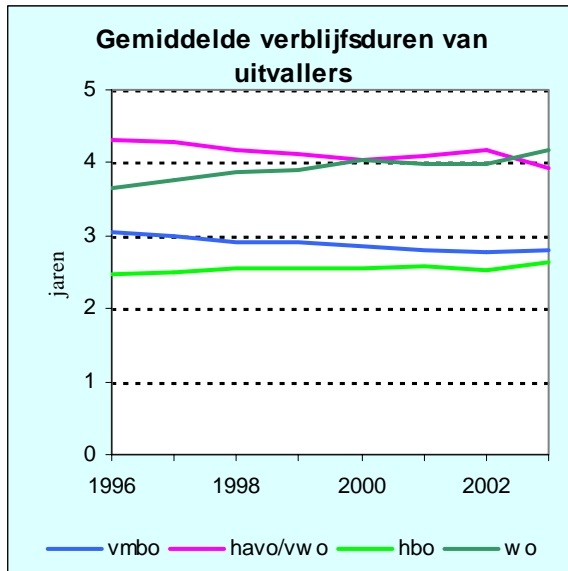
Verblijfsduren kunnen worden onderscheiden in verblijfsduren met en zonder diploma:

De verblijfsduren van gediplomeerden in het voortgezet onderwijs vertonen een dalende tendens. Op het niveau van totaal vo is de daling echter zeer gering vanwege het nog toenemende aandeel van de langere havo/vwo-opleidingen.

Voor het mbo is geen betrouwbare inschatting mogelijk omdat informatie over leerjaren en/of verblijfsjaren op het totale mbo-niveau ontbreekt.

In het hbo is de gemiddelde verblijfsduur licht gedaald. In het wo daarentegen is, als gevolg van aanpassingen in de studiefinanciering en de verlenging van de nominale cursusduur voor technische studies, de gemiddelde verblijfsduur vanaf 1997 weer gestegen.

De verblijfsduren van uitvallers (ongediplomeerden) uit het vo vertonen een sterke daling.

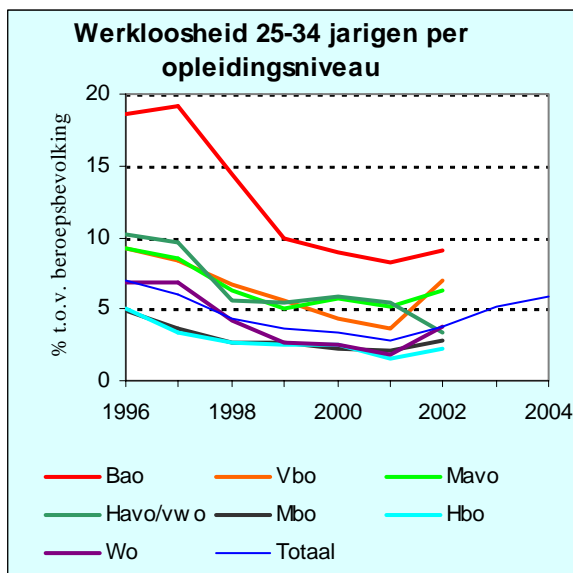
Evenals bij gediplomeerden wordt ook deze daling veroorzaakt door afname van het zittenblijven, die met name in de eerste leerjaren heeft plaatsgevonden. Deze afname van het zittenblijven in het vo is gedeeltelijk veroorzaakt door onderwijsbeleid: vanaf 1998 mogen leerlingen nog slechts één keer binnen de onderwijssoort doubleren, terwijl vroeger slechts de beperking gold dat ze niet meer dan één keer per leerjaar mochten doubleren. De verblijfsduur van uitvallers uit het hoger onderwijs is juist gestegen, dit geldt vooral voor de uitvallers uit het wo.

N.B.:

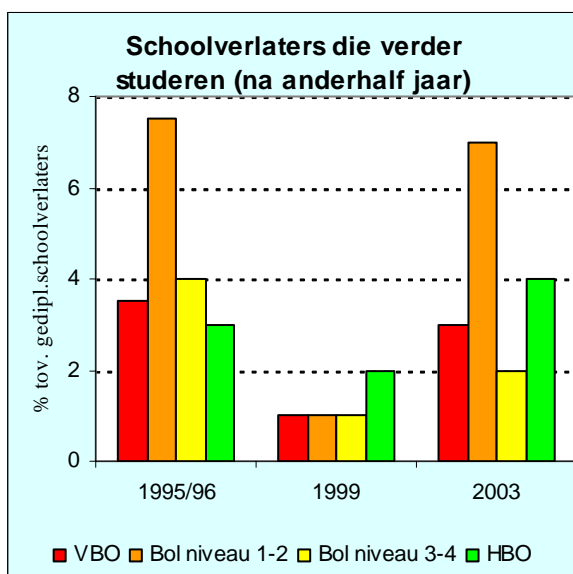
- 1) de gemiddelde verblijfsduren in bovenstaande figuren bevatten een systematische overschatting doordat slechts gerekend wordt met standen per 1 oktober. Eigenlijk wordt dus gepresenteerd: het gemiddeld aantal malen dat een onderwijsdeelnemer op 1 oktober staat ingeschreven. Als gevolg van het feit dat de uitstroom deels gedurende het schooljaar/studejaar na 1 oktober plaatsvindt, zal de feitelijke gemiddelde verblijfsduur wat korter zijn. Met name is dit het geval bij wo-gediplomeerden en bij uitvallers.
- 2) voor de eerste twee leerjaren is geen goed onderscheid mogelijk tussen vmbo en havo/vwo; in de schatting van slaagkansen en verblijfsduren worden daarom de stroomkansen voor de eerste twee leerjaren van vmbo en havo/vwo gelijk verondersteld.

2.8. Aansluiting op de arbeidsmarkt

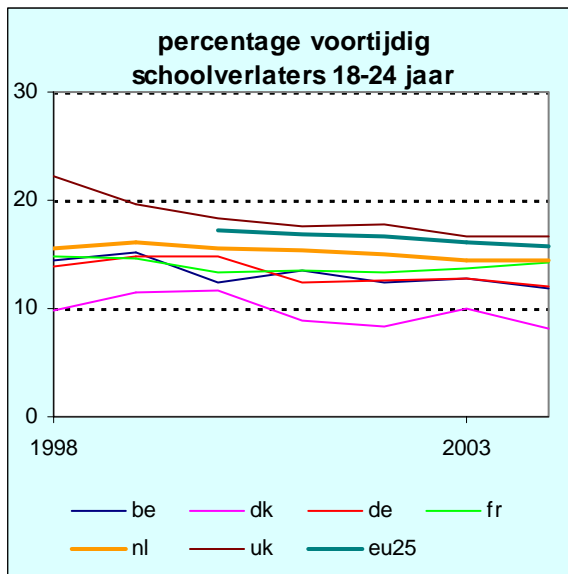
Naast de in de vorige paragraaf toegelichte slaagkansen (interne rendementen) kan de effectiviteit van het onderwijs ook worden afgemeten uit de mate van succes op de arbeidsmarkt, d.w.z. het externe rendement. Een goede indicator hiervoor is de ontwikkeling van de werkloosheid per opleidingsniveau.

De werkloosheid in de afgelopen 10 jaar heeft voor alle opleidingsniveau's in grote lijnen dezelfde ontwikkeling doorgemaakt. De niveau-verschillen blijven echter bestaan: naarmate het opleidingsniveau hoger is, heeft men minder kans om werkloos te worden. Dit spoort in grote lijnen met de arbeidsmarkt-perspectieven voor schoolverlaters volgens het ROA (Researchcentrum Onderwijs Arbeidsmarkt).

Uit de schoolverlaters-onderzoeken van ROA blijkt dat ten opzichte van enkele jaren geleden weer meer schoolverlaters terugkeren naar het onderwijs. Waarschijnlijk houdt dit verband met de hierboven geschetste werkloosheidsontwikkeling. Rond 1999 was de werkloosheid laag, waardoor er weinig behoefte bestond onder de schoolverlaters om weer een opleiding te gaan volgen. Naast deze recente groei van het percentage schoolverlaters die verder studeert is ook het aantal geregistreerde voortijdig schoolverlaters in 2003 voor het eerst gedaald.

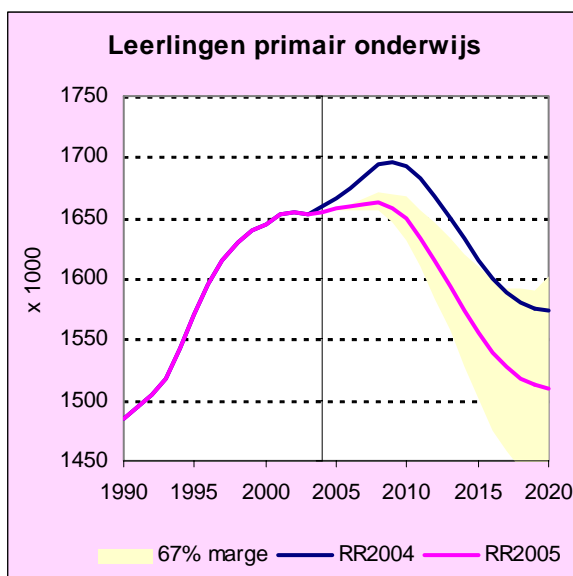
Eén van de EU-doelstellingen is het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten. Dit heeft betrekking op jongeren die niet over een startkwalificatie beschikken, d.w.z. minimaal een havo-, vwo- of mbo niveau 2-diploma. De indicator die hiervoor gebruikt wordt geeft aan hoeveel procent van de 18-24 jarigen nog geen startkwalificatie behaald heeft en geen onderwijs meer volgt. Ten opzichte van het EU-gemiddelde heeft Nederland minder voortijdig schoolverlaters, maar ten opzichte van de ons omringende landen komt Nederland hoger uit. De EU-doelstelling betekent voor Nederland vermindering tot 8% in 2010.

Hoofdstuk 3: Primair onderwijs

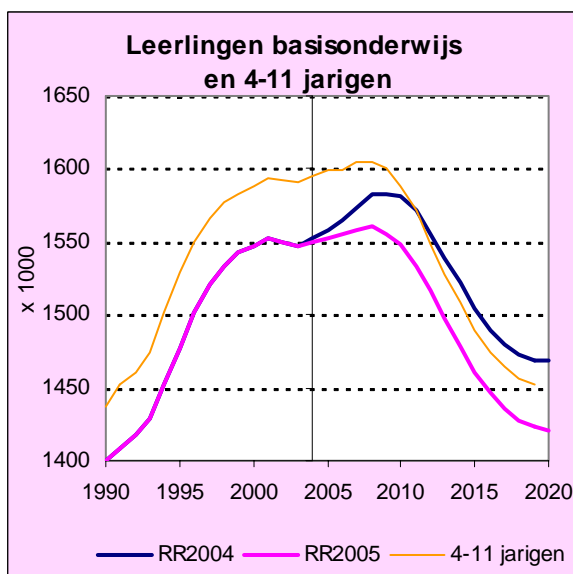
3.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

Het primair onderwijs bestaat voor het overgrote deel uit basisonderwijs. Daarnaast zijn er de kleinere onderwijssoorten: speciaal basisonderwijs (sba), speciaal onderwijs (so-wec) en voortgezet speciaal onderwijs (vso-wec).

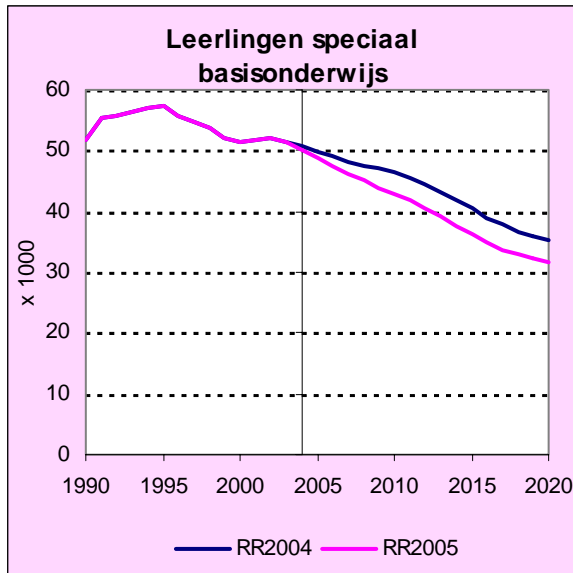
In totaal gaat het momenteel om 1,65 miljoen leerlingen, dit is bijna de helft van het totaal aantal leerlingen in het bekostigd onderwijs.

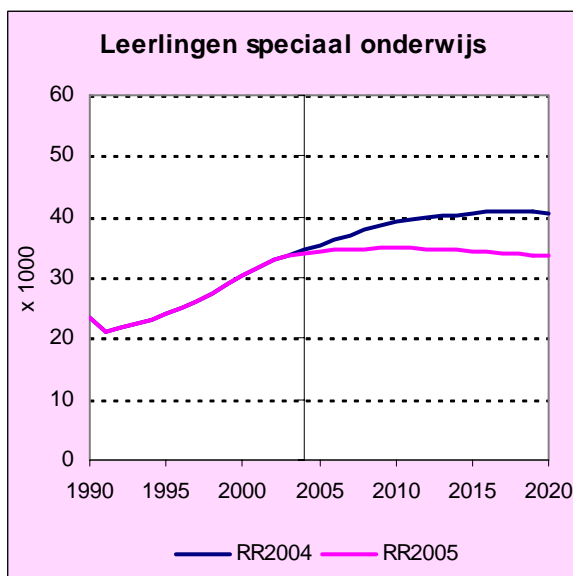
Het aantal leerlingen in het primair onderwijs blijft tot aan 2010 bijna constant. De aantallen geboorten zijn nu echter dalende en voor de eerstkomende jaren wordt nog een verdere daling voorspeld, hetgeen tot gevolg heeft dat vanaf 2010 de leerlingenaantallen in het primair onderwijs zullen afnemen. De nieuwe raming RR2005 is aanmerkelijk lager dan de vorige raming RR2004, als gevolg van het feit dat het migratiesaldo verder is gedaald. Voor de ontwikkeling van de aantallen geboorten en het migratiesaldo wordt verwezen naar de publicatie "Referentieraming 2005".

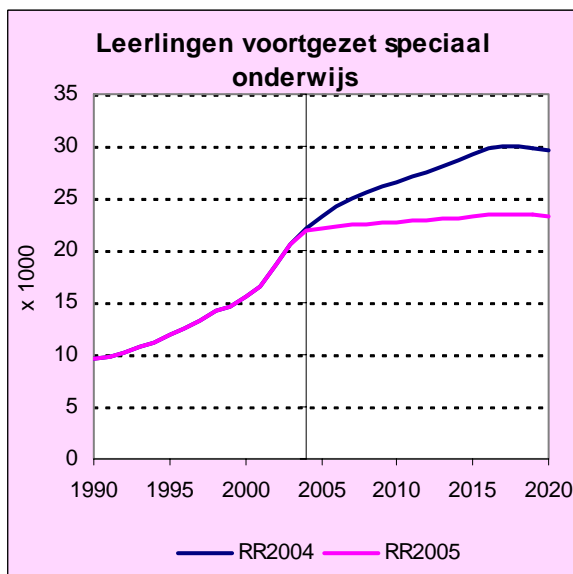
De ontwikkeling van het basisonderwijs volgt die van het totale primair onderwijs, alleen de aantallen zijn ca. 100.000 lager. Het verschil met de relevante leeftijdsgroep 4-11 jarigen in de bevolking bedraagt ca. 50.000. Dit wordt vooral verklaard door de deelname aan andere onderwijssoorten in deze leeftijdsgroep, nl. speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs.

Het speciaal basisonderwijs (sba, voorheen so-lom + so-mlk) is bedoeld voor leerlingen met leer- en/of opvoedings-moeilijkheden. Onder invloed van het "Weer samen naar school" (WSNS)-beleid gaan vanaf 1995 relatief minder leerlingen naar het speciaal basisonderwijs dan voorheen. Deze leerlingen blijven dan, vaak met ambulante begeleiding, in het basisonderwijs. Naar verwachting zullen de aantallen sba in de toekomst nog verder dalen.

Het speciaal onderwijs (so-wec) is bedoeld voor gehandicapte leerlingen en voor leerlingen met een ernstige ontwikkelings- of gedrags-stoornis. De leerlingen uit sba en so-wec kunnen tezamen beschouwd worden als "zorgleerlingen". Het aantal zorgleerlingen blijft bijna constant op 80.000, d.i. ca. 5% van het totaal aantal leerlingen in de leeftijdsgroep 4-11 jaar.

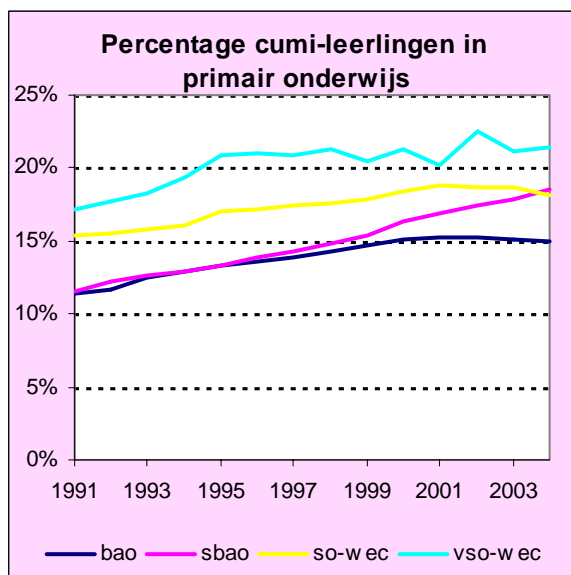

Het voortgezet speciaal onderwijs (vso-wec) is tot dusverre snel gegroeid, maar deze groei zal volgens de nieuwe raming RR2005 in de komende jaren sterk afzwakken. Het aandeel van vso-wec in de relevante leeftijdsgroep 12-16 blijft in de nieuwe raming ongeveer constant. Ook in deze nieuwe raming neemt per saldo het aandeel van "zorgleerlingen" in deze leeftijdsgroep nog steeds toe als gevolg van het groeiende aandeel binnen het voortgezet onderwijs (d.i. onderwijs-soorten lwoo en pro, zie paragraaf 3.1).

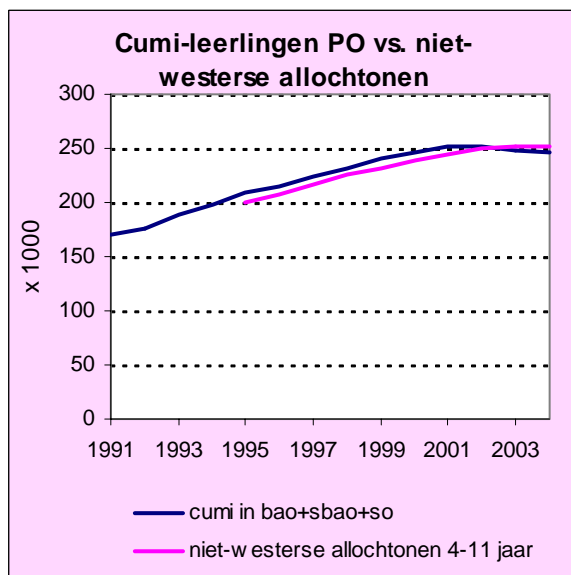
3.2. Aandeel van culturele minderheden

In het primair onderwijs zijn culturele minderheden (cumi-leerlingen) gedefinieerd als leerlingen waarvan één der ouders in het buitenland is geboren, doch niet in een Engelstalig land en niet in een lijst van Europese landen.

Het gaat momenteel in totaal om ruim 250.000 leerlingen, waarvan uiteraard het overgrote deel (ruim 230.000) in het basisonderwijs. In het speciaal basisonderwijs (sba) zitten nu 9.300 leerlingen, in speciaal onderwijs 6.200 en in voortgezet speciaal onderwijs ruim 4.600.

Verreweg de meeste cumi-leerlingen in de jongere leeftijdsgroepen bezoeken net als de autochtone jeugd het basisonderwijs. Toch zijn er naar verhouding wat meer cumi-leerlingen in de andere schoolsoorten. In alle schoolsoorten is het aandeel van cumi sinds 1991 aanzienlijk toegenomen. Wel is het opvallend dat in de laatste jaren het cumi-percentage in het basisonderwijs stabiel wordt, terwijl het in speciaal basisonderwijs nog sterk groeit.

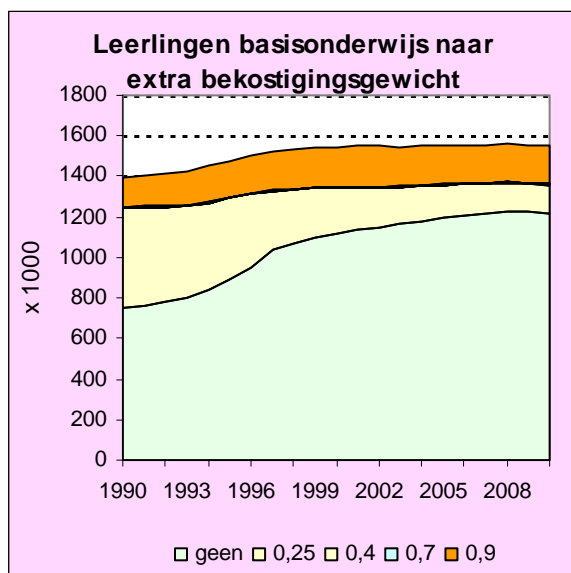
Het aantal cumi-leerlingen in het primair onderwijs (met uitzondering van vso-w ec) verschilt weinig van de omvang van het aantal niet-westerse allochtonen in de relevante leeftijds-groep 4-11 jaar. Dit geldt ook voor de ontwikkeling in de periode 1995-2003.

3.3. Leerlinggewichten in het basisonderwijs

In het basisonderwijs krijgen leerlingen met een potentiële onderwijsachterstand een extra gewicht voor de bekostiging. Dit gewicht is afhankelijk van bepaalde criteria, de belangrijkste zijn:

- culturele minderheid (cumi) voor het gewicht 0,9
- opleidingsniveau van de ouders voor de gewichten 0,25 en 0,9.

In de toekomst wordt de gewichtenregeling zodanig aangepast dat beter wordt aangesloten bij feitelijke achterstanden van leerlingen; met deze herziening is in deze paragraaf nog geen rekening gehouden.

Van de cumi-leerlingen in het basisonderwijs (230.000) valt ca. 83% (192.000) vanwege het lage opleidings-niveau van de ouders onder het bekostigings-gewicht 0,9. Vanwege de stijging in het gemiddelde opleidings-niveau en het gedaalde migratiesaldo zullen de aantallen 0,9 leerlingen naar verwachting niet verder groeien, in procenten t.o.v. het totale leerlingen-volume wordt er zelfs een lichte daling voorspeld.

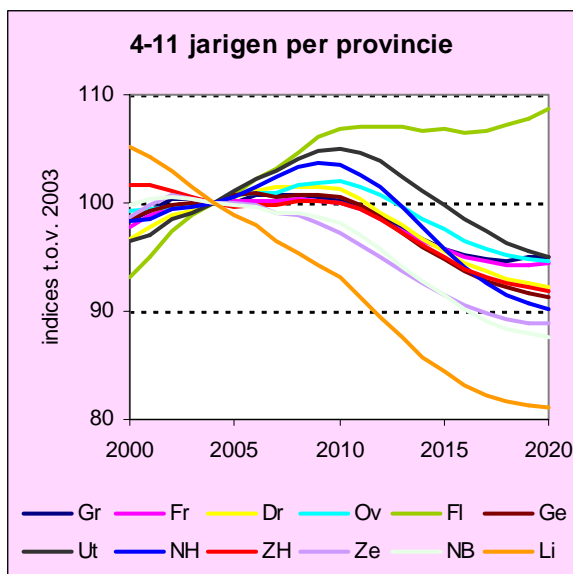
De aantallen 0,25 leerlingen zijn reeds fors gedaald vanwege aanscherping van het opleidingsniveau-criterium: beide ouders i.p.v. één van de ouders moeten nu een laag opleidingsniveau hebben. Voor de toekomst wordt nog een verdere daling van de 0,25

leerlingen verwacht vanwege het stijgende gemiddelde opleidingsniveau van de ouders. De aantallen met bekostigingsgewicht 0,4 (schipperkinderen) en 0,7 (woonwagenleerlingen) blijven zeer klein.

N.B.: In het bekostigingsmodel van het basisonderwijs werken de leerlinggewichten op schoolniveau alleen door in de bekostiging als het aantal gewogen leerlingen meer dan 9% hoger ligt dan het aantal ongewogen leerlingen. Door deze drempel in de bekostiging ontvangen alleen de scholen met relatief veel leerlingen in de categorie 0,25 en 0,9 ook daadwerkelijk meer geld. In de praktijk gebeurt dit vooral bij de scholen in de (grotere) steden, maar dit is nog sterk afhankelijk van de sociale en etnische samenstelling per wijk.

3.4. Ontwikkelingen per regio

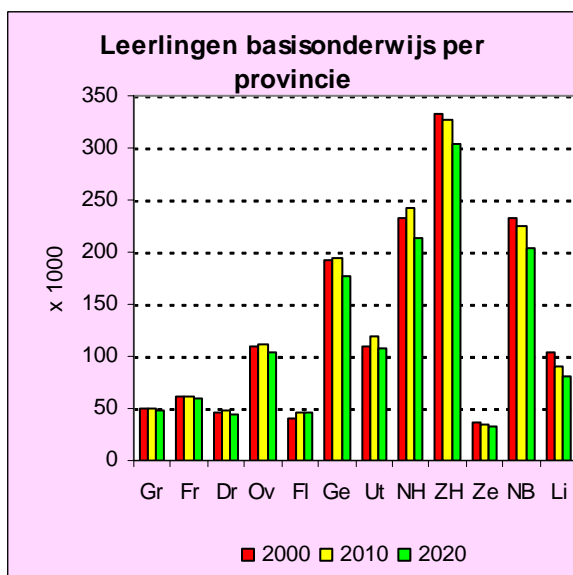
De ontwikkeling van de Nederlandse bevolking loopt per regio aanzienlijk uiteen. Dit geldt ook voor de groep 4-11 jarigen die de referentiegroep is voor basisonderwijs.

De daling van de geboorten, die op landelijk niveau pas rond 2003 begint, is in de zuidelijke provincies al eerder ingezet. Hierdoor nemen de aantallen 4-11 jarigen in Noord-Brabant en Zeeland niet verder toe; in Limburg dalen de aantallen nu reeds sterk en dit zal waarschijnlijk tot 2020 doorgaan. Daarentegen stijgen de aantallen sterk in Flevoland. In veel mindere mate geldt dit ook voor Utrecht, Noord-Holland en andere provincies, maar hier zullen na 2010 de aantallen gaan dalen.

Vanuit deze regionale bevolkings-aantallen en –prognose (PRIMOS 2003, geactualiseerd) is een raming te maken voor de aantallen leerlingen in het basisonderwijs per provincie. Er vindt nl. slechts zeer weinig grensverkeer

plaats van basisschool-leerlingen tussen de provincies. De verhoudingscijfers tussen basisschool-leerlingen¹ en 4-11 jarigen liggen per provincie in de periode 2000-2003 steeds op $97,3 \pm 1,0\%$. Toepassing van de verhoudingsgetallen van 2003 levert een adequate raming op voor de aantallen basisschool-leerlingen per provincie:

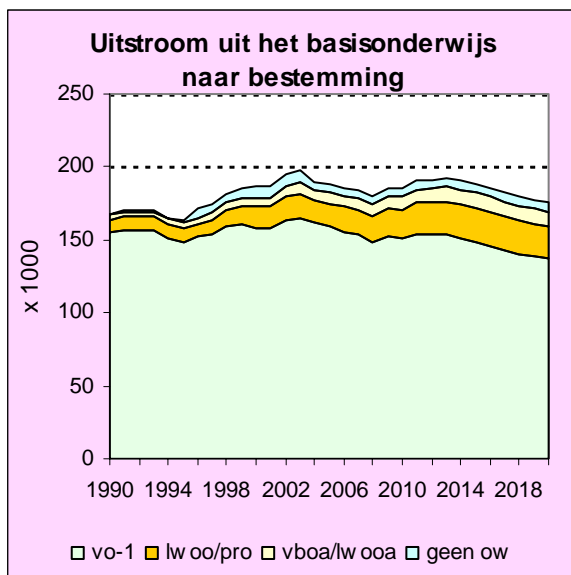
Flevoland is de enige provincie waar de leerlingen/aantallen in het basis-onderwijs na 2010 niet zullen dalen.

Voor alle andere provincies zijn er na 2010 minder basisschool-leerlingen te verwachten. De daling zal relatief het grootst zijn in Limburg, maar in absolute zin zullen ook de aantallen in Gelderland, Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant sterk afnemen. Op gemeentelijk niveau is er uiteraard veel meer grensverkeer. Een prognose per gemeente kan daarom pas goed gemaakt worden als er informatie beschikbaar komt over woon-school patronen, zoals nu alleen voor voortgezet onderwijs beschikbaar is (bij het voortgezet onderwijs is er ook al aanzienlijk grensverkeer tussen provincies).

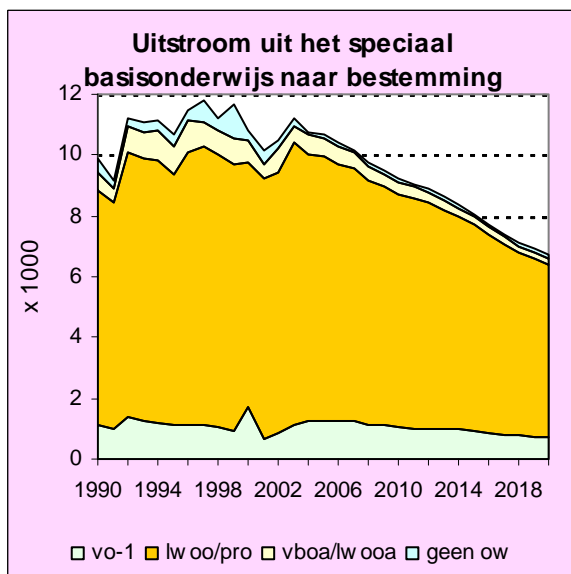
1 Bao-leerlingen per provincie zijn evenals bevolkingscijfers ontleend aan CBS Statline

3.5. Uitstroom uit het primair onderwijs

De jaarlijkse uitstroom² uit het primair onderwijs is vanaf 1990 gegroeid van ruim 180.000 naar ca. 210.000 in 2004. In de komende jaren wordt weinig verandering verwacht, maar na 2015 zal de uitstroom gaan dalen tot ca. 190.000 in het jaar 2020.

De uitstroom² uit het basisonderwijs gaat voor het overgrote deel naar de eerste fase van het gewone door OCW gefinancierde voorgezet onderwijs (vo-1). Een toenemend aandeel van de uitstromende leerlingen heeft extra begeleiding nodig en gaat daarom naar leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) en praktijkonderwijs (pro). Verder neemt ook de stroom naar het groene voorgezet onderwijs (vboa/ lwooa) nog toe.

Als gevolg van de dalende instroom zal ook de uitstroom² uit het speciaal basisonderwijs sterk blijven dalen. Deze uitstromende leerlingen gaan voornamelijk naar leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) en praktijkonderwijs (pro).

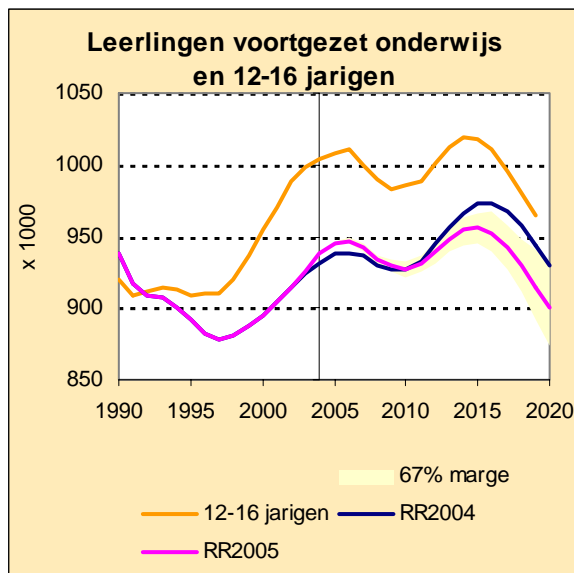
De uitstroom uit speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs is gering, momenteel bedraagt deze resp. 1.300 en 4.000 leerlingen per jaar. Het grootste deel van deze uitstroom verlaat het onderwijs, maar er is ook enige doorstroom naar lwoo en pro.

² Met uitstroom wordt hier bedoeld: degenen die het primair onderwijs verlaten. De doorstroom tussen onderwijssoorten binnen het primair onderwijs, bijv. van basisonderwijs naar speciaal basisonderwijs, is dan ook niet hierin opgenomen.

Hoofdstuk 4: Voortgezet onderwijs

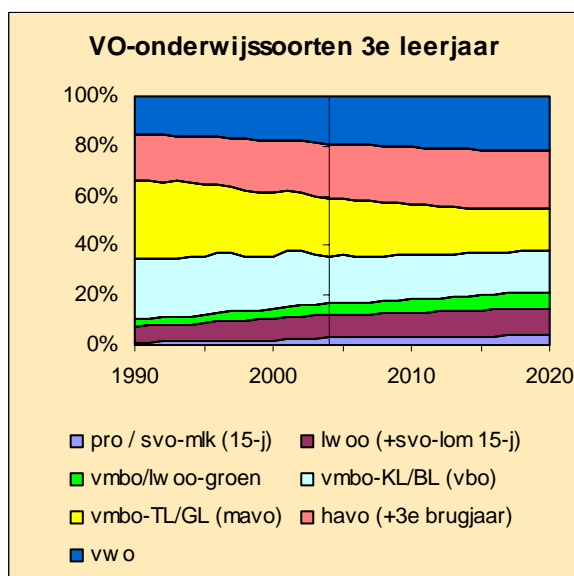
4.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

Het voortgezet onderwijs (vo) telt momenteel ruim 930.000 leerlingen, bestaande uit bijna 900.000 leerlingen die door OCW bekostigd worden en ruim 30.000 leerlingen in het groene voortgezet onderwijs dat door LNV wordt gefinancierd.

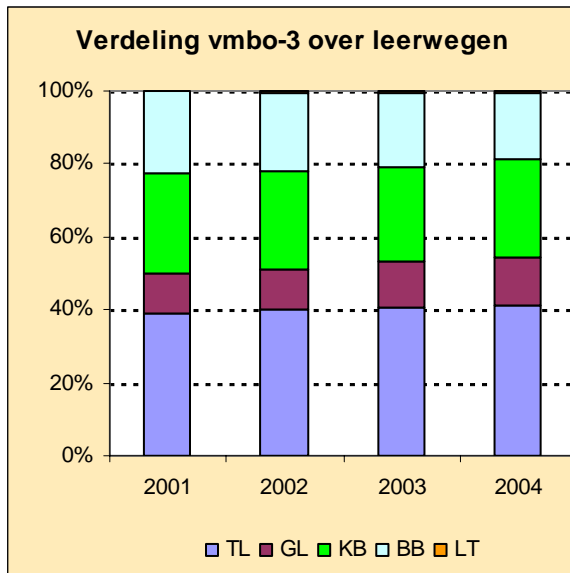
In de periode 1990-1997 is het aantal vo-leerlingen met 50.000 gedaald, terwijl de omvang van de relevante leeftijdsgroep 12-16 jarigen in de bevolking vrijwel constant bleef. De stijging in leerlingenaantallen vanaf 1998 is ook minder dan in de 12-16 jarigen. Deze discrepanties worden vooral veroorzaakt door een versnelling in de doorstroom (zie paragraaf 3.3). Verder speelt de groei van het vso nog een rol hierin. Rond 2010 zal naar verwachting de groei stagneren, maar daarna zal er verdere groei plaatsvinden tot 2016. De demografische daling die in het primair onderwijs vanaf 2010 gaat optreden werkt met ca. 6 jaar vertraging door in het voortgezet onderwijs.

De nieuwe raming RR2005 wijkt weinig af van de vorige raming RR2004, alleen op langere termijn is de nieuwe raming lager als gevolg van de ontwikkeling in het migratiesaldo.

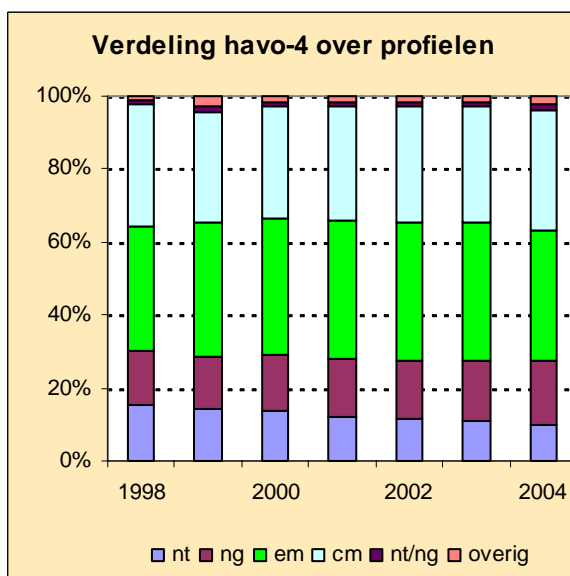
Steeds meer leerlingen kiezen voor havo/vwo in plaats van vmbo dat ontstaan is uit het vroegere vbo en mavo. Verder neemt het aandeel van zorgleerlingen, d.w.z. leerwegondersteunend onderwijs (lwo) en praktijkonderwijs (pro), sterk toe. Opvallend is ook de groei van het groene onderwijs dat door LNV wordt gefinancierd.

Deze ontwikkelingen zijn van groot belang voor de ontwikkelingen in het vervolgonderwijs, ze "verklaren" voor een groot deel de sterke groei van het hoger onderwijs en de zeer beperkte groei van het middelbaar beroepsonderwijs.

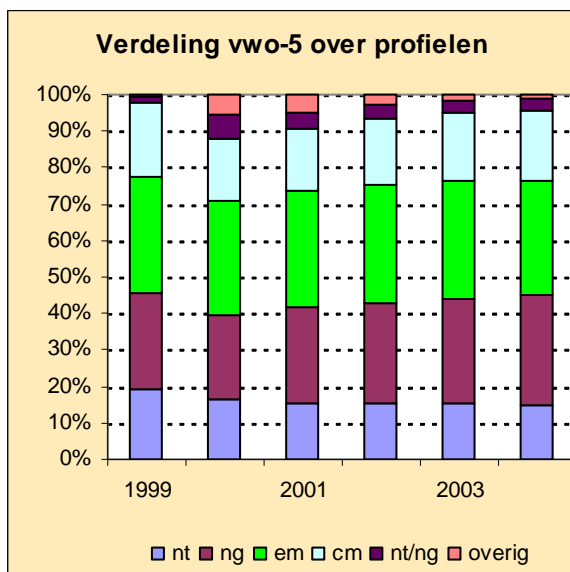
Binnen het nieuwe vmbo stijgt het aandeel van de theoretische leerweg (TL) en de gemengde leerweg (GL), die gezien kunnen worden als een voortzetting van de oude mavo.

Dit gaat vooral ten koste van de basisberoepsgerichte leerweg (BB), het aandeel van de kaderberoepsgerichte leerweg (KB) blijft ongeveer constant. De in 2002 gestarte leerwerk trajecten (LT) binnen de basisberoepsgerichte leerweg trekken nog zeer weinig leerlingen.

Vanaf 1998 is het studiehuis ingevoerd in havo/vwo, voor de meeste scholen echter pas vanaf 1999. O.m. de nieuwe profielen in het studiehuis moeten zorgen voor een betere aansluiting op het hoger onderwijs.

De profielkeuze bepaalt voor een belangrijk deel de ontwikkeling van sectoren (CROHO-onderdelen) in het hoger onderwijs. Binnen havo is vooral opvallend het dalende aandeel van het profiel Natuur & Techniek (nt). Het profiel Natuur & Gezondheid (ng) neemt toe, de aandelen van de andere profielen Economie & Maatschappij (em) en Cultuur & Maatschappij (cm) veranderen slechts weinig.

Binnen vwo vinden er gelijksoortige ontwikkelingen plaats in de verdeling over profielen als in havo.

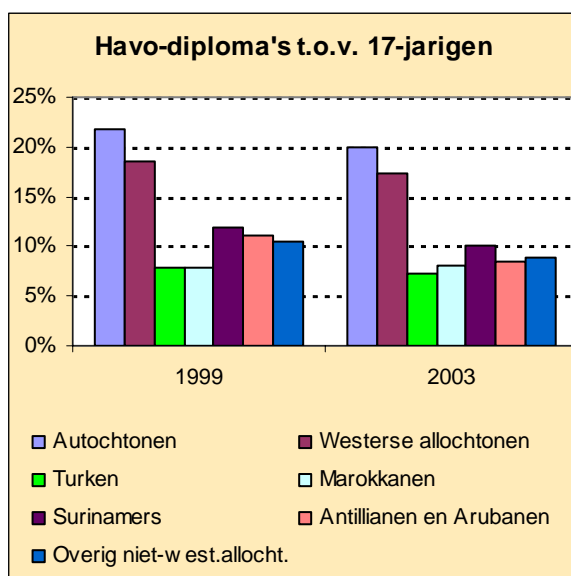
De daling van het aandeel van Natuur & Techniek (nt) lijkt hier echter wel tot stilstand te zijn gekomen.

Er is vooral binnen vwo ook nog een redelijk aantal leerlingen dat kiest voor twee profielen tegelijk. Vooral de combinatie van nt en ng is binnen het vwo niet ongebruikelijk. Het aandeel van de overige combinaties is sinds 2000 sterk teruggelopen.

4.2. Allochtonen in het voortgezet onderwijs

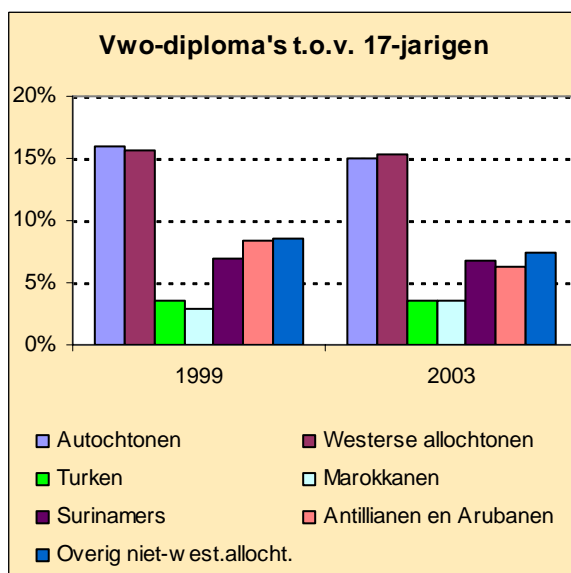
De definitie van culturele minderheden (cumi-leerlingen), die van invloed is bij de bekostiging van het voortgezet onderwijs, is in 2004 verder beperkt. In de komende jaren zal de bekostiging voor achterstandsleerlingen opnieuw worden aangepast. Recente cijfers daarover kunnen dus niet meer vergeleken worden met eerdere jaren. Daarom zijn hieronder enkele beelden opgenomen over allochtone leerlingen binnen het voortgezet onderwijs in plaats van cumi-leerlingen.

Het gemiddelde opleidingsniveau dat niet-westerse allochtonen binnen het voortgezet onderwijs behalen blijft nog sterk achter bij autochtonen en westerse allochtonen, hetgeen blijkt uit onderstaande beelden. Hierin is in 2003 nog weinig verandering te bespeuren ten opzichte van 1999.

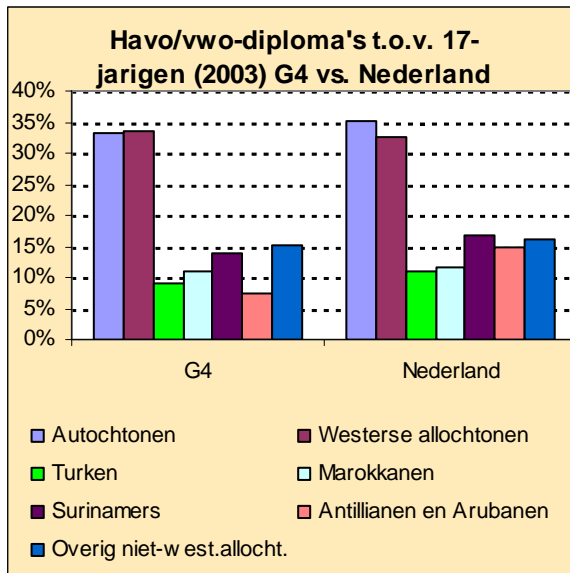
Binnen het voortgezet onderwijs behalen de autochtone leerlingen relatief het meest een havo-diploma, daarna komen de westerse allochtonen.

Niet-westerse allochtonen behalen veel minder vaak een havo-diploma. Binnen deze groep zijn de verschillen tussen de verschillende herkomstlanden in 2003 niet erg groot meer.

Westerse allochtonen behalen ongeveer even vaak een vwo-diploma als autochtone leerlingen.

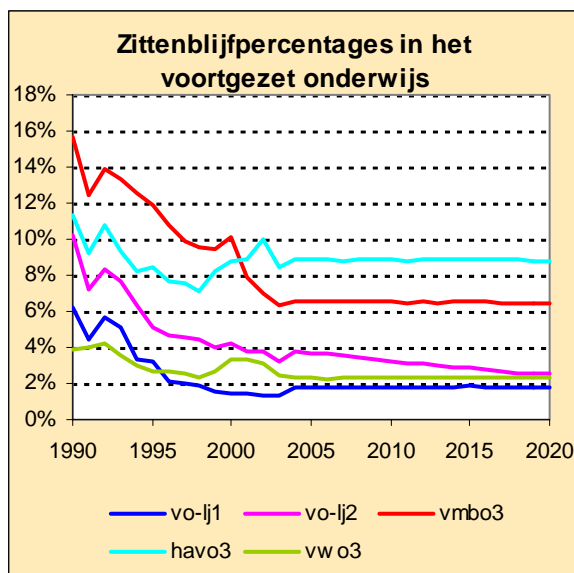
In tegenstelling tot havo, zijn er bij vwo nog wel grote verschillen binnen de niet-westerse allochtonen: Turken en Marokkanen behalen veel minder vaak een vwo-diploma dan Surinamers, Antillianen en overigen.

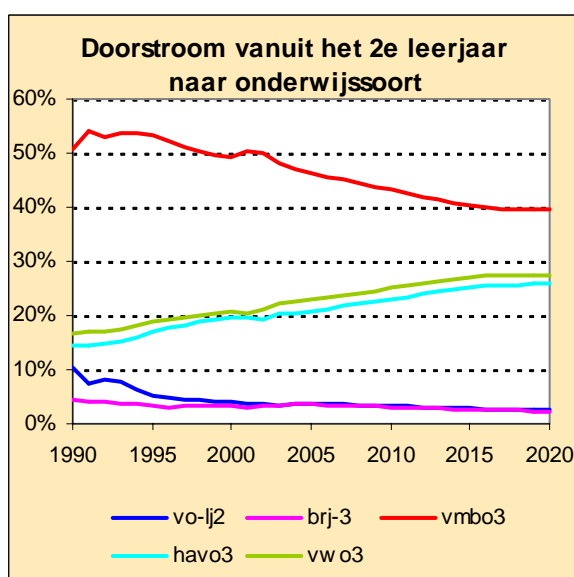
In de vier grote steden (G4) wijkt over het algemeen het percentage met havo/vwo-diploma weinig af van het landelijke beeld. Alleen bij Antillianen is er echter wel een duidelijk verschil tussen G4 en Nederland: in de 4 grote steden behalen relatief veel minder Antillianen een vwo-diploma dan in de rest van Nederland.

4.3. Doorstroom binnen het voortgezet onderwijs

In paragraaf 1.7 is aangetoond dat de gemiddelde verblijfsduur in het voortgezet onderwijs aan het dalen is. Dit wordt vooral veroorzaakt door afname van het zittenblijven in de eerste leerjaren.

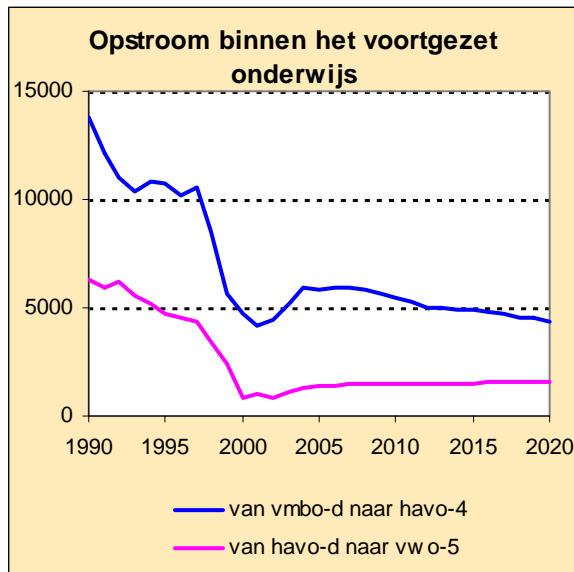

Zowel in de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs (vo-lj1 en vo-lj2) als in het derde leerjaar (vmbo3, havo3 en vwo3) is het zittenblijven fors gedaald. De daling van de verblijfsduur die hiervan het gevolg is wordt versterkt door de daling van de opstroom (vmbo-gediplomeerden naar havo4, havo-gediplomeerden naar vwo5) en tegengewerkt door verschuivende onderwijssoort-keuze. Deze beide effecten zullen hieronder nog worden toegelicht.

In de eerste twee leerjaren wordt de keuze voor vervolgonderwijs binnen het vo bepaald. In leerjaar 3 zitten bijna alle leerlingen in een specifieke ongedeelde onderwijssoort (m.u.v. een kleine groep in brj-3 = derde brugjaar). Het keuzeprocess leidt tot veel minder doorstroom naar vmbo, ten gunste van zowel havo als vwo. In de raming wordt deze ontwikkeling doorgetrokken tot het jaar 2015.

Tot 2001 is de daling van de gemiddelde verblijfsduur versterkt door een daling van de opstroom binnen het voortgezet onderwijs, d.w.z. de stromen van vmbo-gediplomeerden (voorheen: mavo-gediplomeerden) naar havo leerjaar 4 en van havo-gediplomeerden naar vwo leerjaar 5.

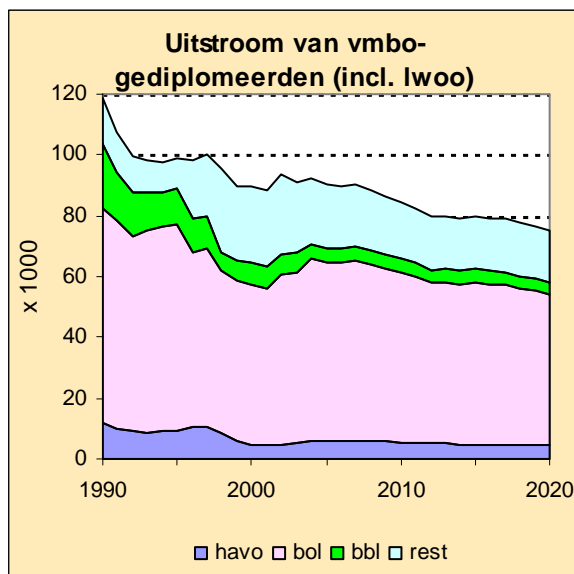
De daling van de opstroom tot 2001 hangt vooral samen met de hierboven beschreven verschuivingen in de onderwijssoort-keuze. De voorsorteer-functie van de eerste brugjaren is blijkbaar verbeterd, zodat er weinig animo meer was om nog een tweede, hoger diploma te gaan behalen.

Verder is de daling waarschijnlijk versterkt door de introductie van de vmbo-leerwegen en door de invoering van het studiehuis binnen havo/vwo.

Vanaf 2001 is de opstroom echter weer toegenomen, dit geldt vooral de stroom van vmbo-gediplomeerden naar havo-4; voor de toekomst worden de stroompercentages in de raming constant gehouden op het niveau van 2004.

4.4. Uitstroom uit het voortgezet onderwijs

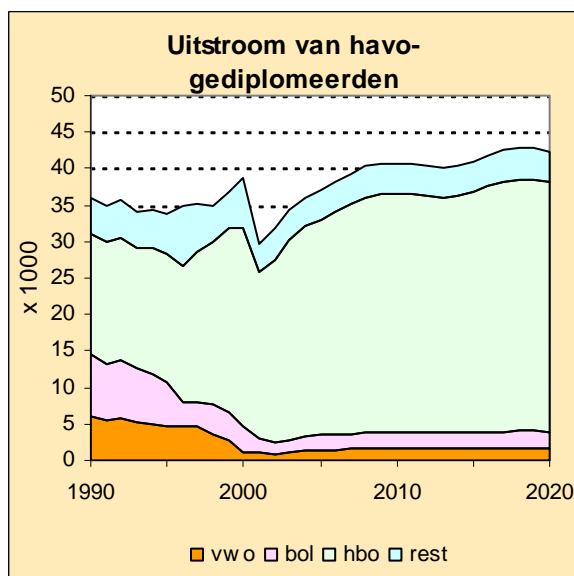
De jaarlijkse uitstroom uit het voortgezet onderwijs ligt momenteel op een niveau van ruim 190.000, waarvan ongeveer 155.000 een diploma heeft in de laatst gevolgde onderwijssoort.

De uitstroom uit het vmbo is in de afgelopen jaren aanzienlijk gedaald. Door de daling van de opstroom van vmbo-gediplomeerden naar havo is de instroom in het mbo (bol en bbl) vanuit vmbo minder sterk gedaald.

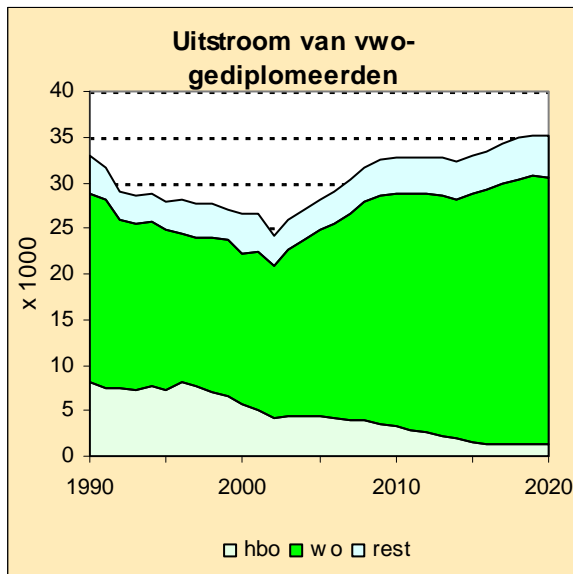
De rest-groep gaat grotendeels in het volgende schooljaar geen onderwijs volgen, maar een groot deel van deze uitstromers stroomt op een later moment opnieuw het onderwijs in.

Naar verwachting zal, als gevolg van de veranderende onderwijssoort-keuze, de uitstroom uit het vmbo in de komende jaren blijven dalen.

Havo-gediplomeerden stromen in steeds toenemende mate direct door naar het hbo. De functie van havo als de vooropleiding voor hbo krijgt dus steeds duidelijker gestalte. Dit is ten koste gegaan van de doorstroom naar vwo, mbo (bol) en de rest (geen onderwijs + groen onderwijs).

De discontinuïteit rond 2000 in de aantallen havo-gediplomeerden is een gevolg van de introductie van het studiehuis. Voor de komende jaren wordt een verdere stijging van de havo-uitstroom verwacht.

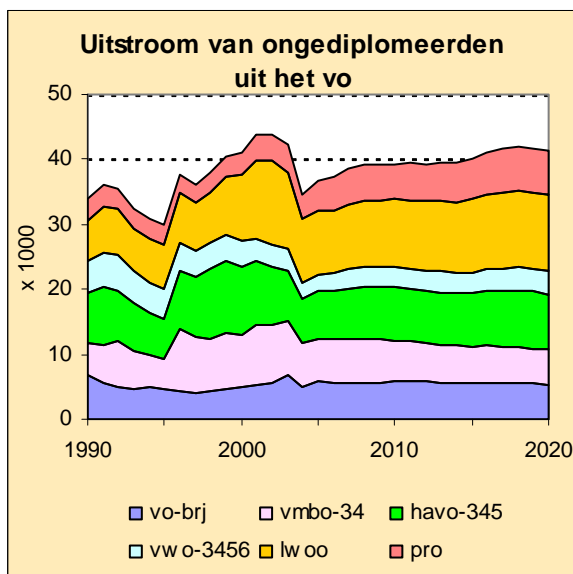
Ongeveer 72 % van de vwo-ge-diplomeerden stroomt direct door naar wetenschappelijk onderwijs (wo). Dit percentage neemt in de raming nog toe tot 83 % in het jaar 2020. Dit stijgende aandeel van de bestemming wo gaat ten koste van de doorstroom naar hbo. De functie van vwo als de vooropleiding voor wo krijgt dus steeds duidelijker gestalte.

De discontinuïteit in de aantallen vwo-ge-diplomeerden als gevolg van de introductie van het studiehuis vindt uiteraard één jaar later plaats dan bij havo, maar is niet zo sterk als bij havo.

Evenals bij havo wordt ook bij vwo in de komende jaren een groei van de aantallen ge-diplomeerden verwacht. Enerzijds is dit het

gevolg van toenemende bevolkingsaantallen in de relevante leeftijdsgroep 12-16 jarigen, anderzijds zorgt ook de verschuivende onderwijssoort-keuze in de richting van meer havo en vwo voor een verdere groei van de havo/vwo-uitstroom.

Ca. 35.000 leerlingen verlaten het voortgezet onderwijs zonder diploma uit de laatst gevolgde onderwijssoort. Bijna de helft van deze groep stroomt echter wel direct door naar vervolgopleidingen, met name naar assistenten-opleidingen (niveau 1) in het mbo.

De ongediplomeerde uitstroom omvat alle uitstroom uit brugjaren (vo-brj) en praktijkonderwijs (pro) en ongeveer de helft van de lwoo-uitstroom. Vanaf leerjaar 3 in vmbo, havo en vwo bedraagt de uitval slechts 10 tot 20 % van de totale uitstroom.

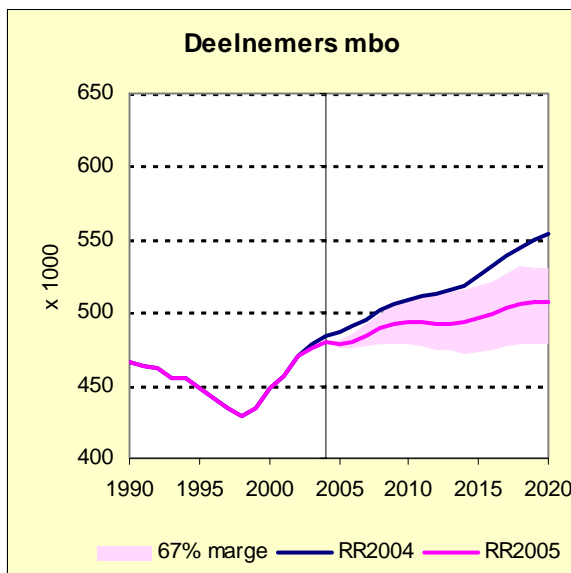
Alle uitvallers uit vo-brj en pro volgen in het volgende jaar geen bekostigd onderwijs meer, voor de andere onderwijssoorten is dit ongeveer de helft van de uitvallers.

Hoofdstuk 5: Middelbaar beroepsonderwijs

5.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

Het middelbaar beroepsonderwijs wordt onderscheiden in:

- voltijd beroepsopleidende leerweg (bol, tot 1997 aangeduid als voltijd-mbo)
- beroepsbegeleidende leerweg (bbl, tot 1997 aangeduid als bbo of leerlingwezen)
- deeltijd beroepsopleidende leerweg (bol-dt, tot 1997 aangeduid als deeltijd-mbo).

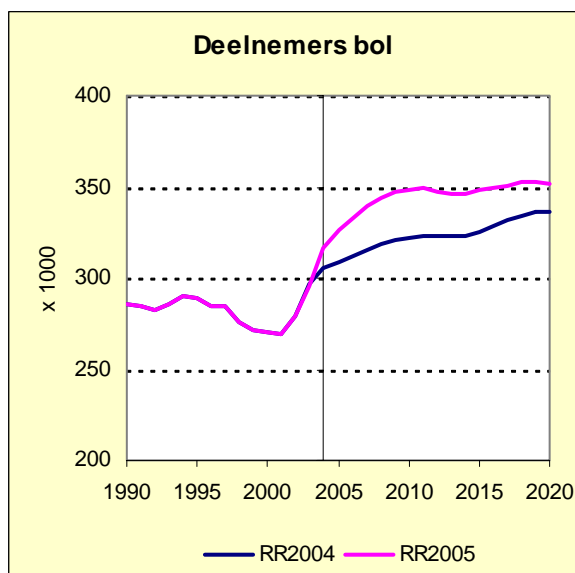
Het totaal aantal mbo-deelnemers bedraagt momenteel 480.000.

Als gevolg van de dalende vmbo-uitstroom (zie vorige paragraaf) is het aantal deelnemers tot 1998 gedaald.

Nadien is eerst vooral de deelname aan bbl toegenomen, maar in 2003 en 2004 zat de toename volledig in bol.

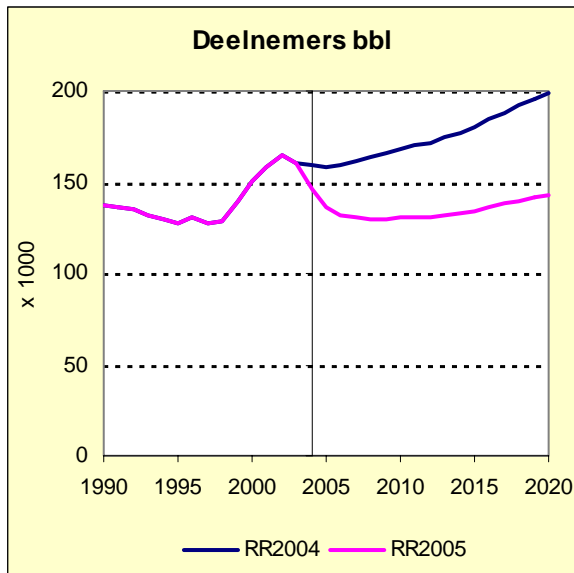
Het totaal aantal deelnemers zal naar verwachting nog in beperkte mate toenemen ondanks een voorspelde daling van de vmbo-uitstroom. De verklaring hiervoor is een geraamde groei in de zij-instroom.

De nieuwe raming van het aantal mbo-deelnemers ligt vooral op de korte termijn wat lager als gevolg van het feit dat het aantal getelde deelnemers in 2004 lager was dan verwacht. Binnen deze lagere totaalstelling was er echter een hoger aantal bol-deelnemers en lagere aantallen bij bbl en deeltijd-bol.

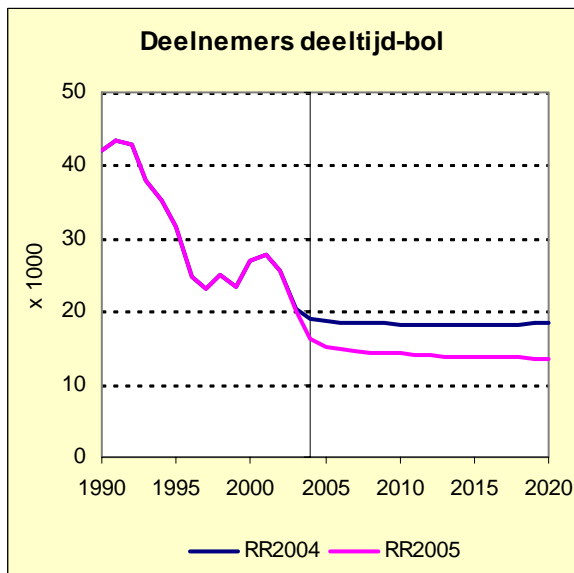

Dezelfde ontwikkeling als bij het totaal aantal mbo-deelnemers doet zich voor bij bol.

Evenals in 2003 is ook in 2004 dit aantal onverwacht sterk gegroeid (10.000 meer deelnemers dan verwacht). Dit heeft tot gevolg dat de nieuwe raming van bol ca. 20.000 hoger ligt dan de vorige raming.

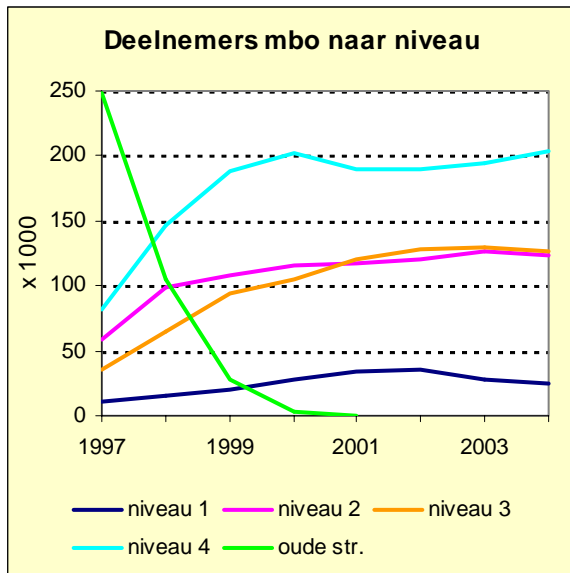

Aan de sterke stijging van de deelname aan bbl vanaf 1998 is in 2003 een abrupt einde gekomen als gevolg van de verslechterende arbeidsmarkt (zie volgende paragraaf); in 2004 heeft deze ontwikkeling zich doorgezet. Het in 2004 getelde aantal bbl-deelnemers was 13.000 lager dan verwacht, hetgeen tot gevolg heeft dat de nieuwe raming fors lager uitkomt.

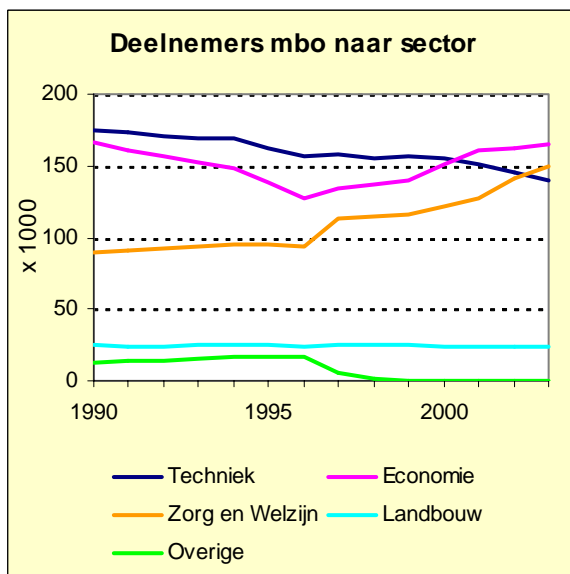

Ook de deelname aan deeltijd-bol is in 2004 onverwacht sterk gedaald. Naast de invloed van de arbeidsmarkt speelt ook de verbeterde controle op inschrijving van deelnemers een zekere rol hierin. De nieuwe raming ligt op een niveau van ca. 14.000, d.i. 4.000 lager dan de vorige raming.

Volgens de nieuwe raming is er ook een toename van deelnemers in het door LNV gefinancierde groene onderwijs. Het aandeel van het groene onderwijs neemt toe van 5,2 % in 2004 naar 6,1 % in 2010. Deze ontwikkeling hangt samen met het groeiende aandeel van het groene onderwijs binnen het voortgezet onderwijs.

Door de invoering van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) in 1997 is het mbo opgedeeld in 4 niveau's. De afbouw van de oude pre-WEB opleidingen heeft zich voltrokken tot het jaar 2000. De nieuwe assistentenopleidingen (niveau 1) zijn aanvankelijk wel gegroeid, maar in de afgelopen twee jaren weer gedaald. Een tegengestelde ontwikkeling doet zich voor bij de middenkader- en specialisten-opleidingen (niveau 4).

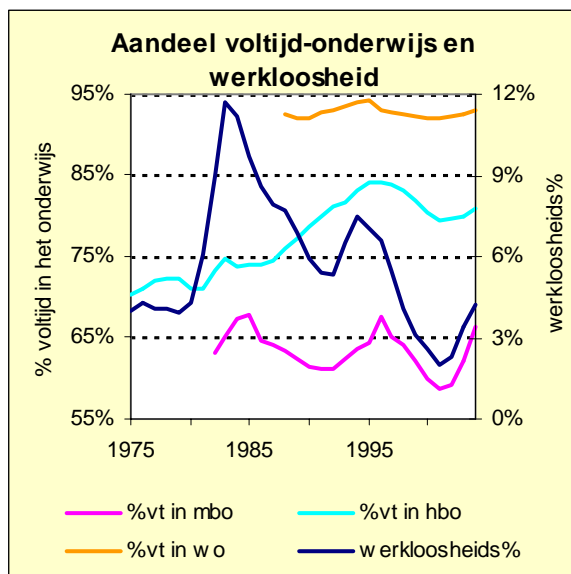
Naar sector onderscheiden is er sprake van uiteenlopende ontwikkelingen:

- Techniek verliest steeds meer deelnemers;
- vanaf 1997 nemen de aantallen toe in de sectoren Economie en Zorg & Welzijn;
- de sector Landbouw (groene onderwijs) blijft bijna constant.

Aan de ontwikkeling van technische opleidingen in bredere zin is een aparte paragraaf gewijd (zie par.2.5).

5.2. Invloed van de arbeidsmarkt

In 2003 en 2004 heeft een aanzienlijke verschuiving in het mbo plaatsgevonden van deeltijdonderwijs (bbl en deeltijd-bol) naar voltijdonderwijs (bol). Dit hangt duidelijk samen met de verslechterende arbeidsmarkt, zoals blijkt uit onderstaande analyse.

Naarmate er meer werkloosheid is zullen jongeren eerder geneigd zijn om voltijd-onderwijs te volgen: werklozen (of partieel werklozen) zullen teneinde hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten vaak voor voltijd-onderwijs kiezen. Ook zijn er minder werkenden die naast hun werk een deeltijd-opleiding volgen. In het algemeen is dus samenhang te verwachten tussen de verhouding voltijd-/deeltijd-onderwijs en de werkloosheid. De grafiek toont aan dat deze samenhang er duidelijk is bij het mbo en in veel mindere mate ook wel bij hbo en wo.

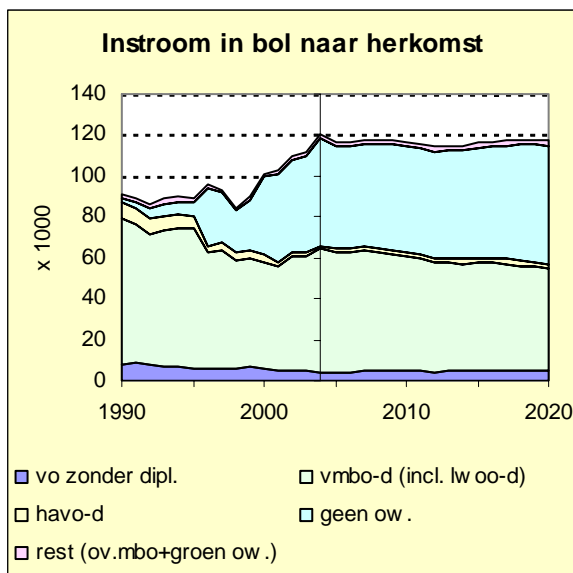
Het percentage voltijd in het onderwijs volgt dus de ontwikkeling van de werkloosheid. Daarnaast is er wel een voortdurende

autonome trend die leidt tot meer voltijd-onderwijs.

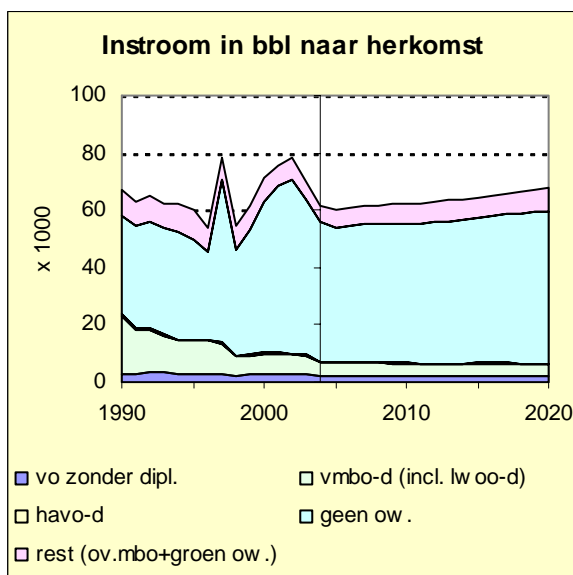
De samenhang tussen % voltijd-onderwijs en werkloosheid is het duidelijkst voor het mbo. Hier is zeker sprake van niet alleen een vraag-effect, maar ook een aanbod-effect: voor bbl is het hebben van een stageplek (beroeps-praktijkvormings-plaats) in een bedrijf nodig om een bbl-opleiding met succes te kunnen volgen.

5.3. Instroom in het middelbaar beroepsonderwijs

De instroom in het mbo is de resultante van een dalende directe instroom uit vmbo enerzijds en een toename van de "zij-instroom"= indirecte instroom (herkomst "geen onderwijs") anderzijds. Per saldo is daardoor de instroom gestegen, vooral in bol.

Sinds 1990 is de zij-instroom in bol zeer sterk toegenomen. Momenteel bedraagt deze al bijna de helft van de totale instroom in bol en in de toekomst zal dit nog wat verder toenemen. Hierdoor wordt de dalende doorstroom vanuit het vmbo dus gecompenseerd. De stroom vanuit havo naar bol is vrijwel "opgedroogd", omdat nu bijna alle havisten doorstromen naar hbo.

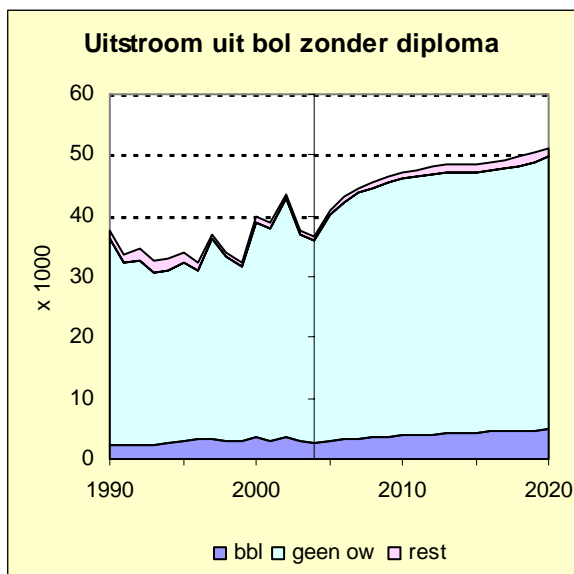

De instroom in bbl is rond 2000 nog gegroeid, maar in de afgelopen twee jaar weer afgenomen. Vergeleken met bol bestaat de bbl-instroom uit nog meer zij-instroom; vmbo-ers gaan vaak eerst werken en besluiten pas na één of meer jaren om naast hun werk een bbl-opleiding te gaan volgen. Ook wordt een bbl-opleiding vaak onderbroken en op een later tijdstip weer opgepakt.

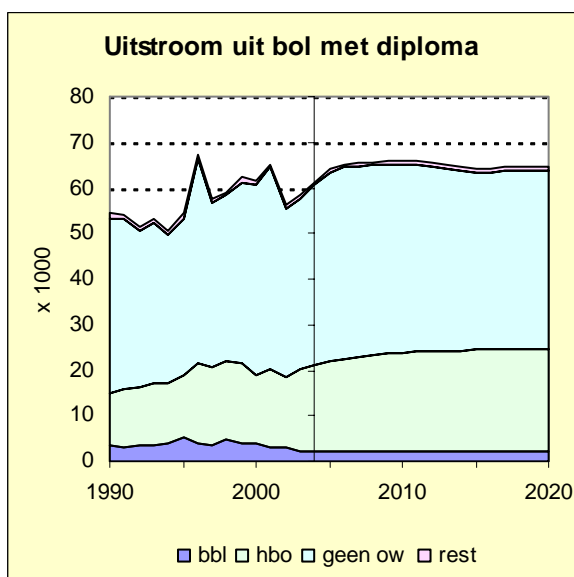
De instroom in deeltijd-bol bedraagt circa 11.000 deelnemers. Het overgrote deel van deze instroom (nl. ca. 9.000) is zij-instroom.

5.4. Uitstroom uit het middelbaar beroepsonderwijs

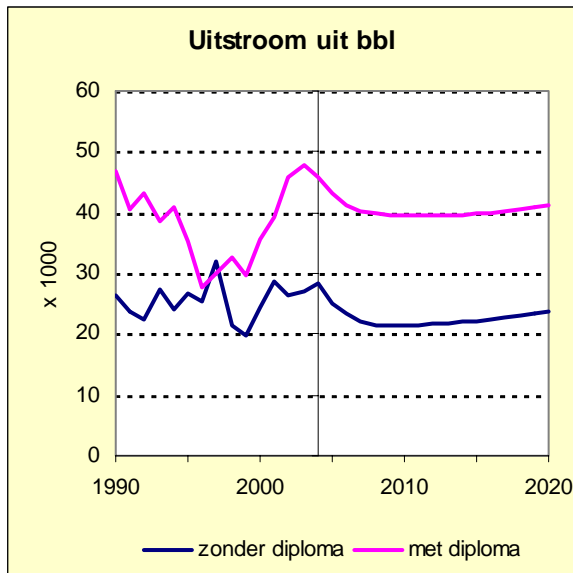
In vergelijking tot andere onderwijssoorten hebben mbo-deelnemers een vrij lage kans om hun opleiding met een diploma af te sluiten (zie de slaagkansen in paragraaf 2.7). Ca. 60% van de totale uitstroom heeft in de laatst gevolgde opleiding een diploma behaald.

De ongediplomeerde uitstroom uit bol is in navolging van de instroom aan het stijgen. Het overgrote deel van deze uitstromende deelnemers verlaat het onderwijs; dit hoeft evenwel geen definitieve uitstroom te zijn, omdat de kans groot is dat men op een later moment als zij-instromer weer instroomt in het onderwijs. Een klein deel van de ongediplomeerde uitstroom uit bol gaat naar een bbl-opleiding.

Evenals de ongediplomeerde uitstroom is ook de gediplomeerde uitstroom uit bol in beperkte mate toegenomen. Een toenemend deel van de bol-geediplomeerden kiest voor vervolg-opleiding in het hbo. Dit betreft degenen die in het bol een diploma van niveau 4 hebben behaald. Reeds de helft van de gediplomeerden op niveau 4 stroomt nu al direct door naar het hbo.

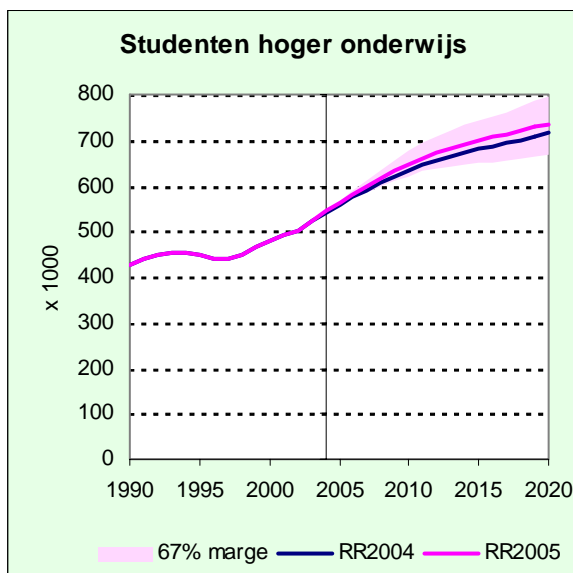
Voor bbl houdt vanaf 1998 de gediplomeerde uitstroom ongeveer gelijke tred met de ongediplomeerde uitstroom, de slaagkans is bijna constant gebleven op ca. 60%. Vrijwel de gehele uitstroom van bbl, zowel bij gediplomeerden als ongediplomeerden, bestaat uit schoolverlaters. Slechts heel weinig bbl-gediplomeerden op niveau 4 stromen door naar het hbo.

De uitstroom uit deeltijd-bol omvat momenteel ca. 14.000 deelnemers, waarvan ca. 4.000 een diploma hebben behaald in de laatst gevolgde opleiding. Net als bij bbl bestaat vrijwel de gehele uitstroom uit schoolverlaters.

Hoofdstuk 6: Hoger onderwijs

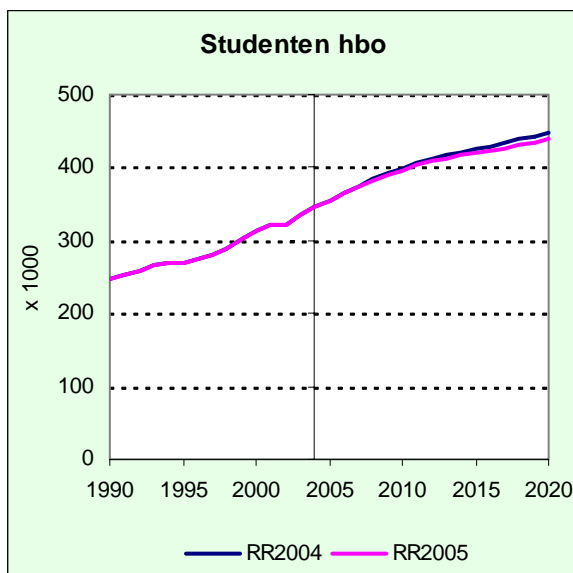
6.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

Het aantal studenten in het hoger onderwijs is reeds lang aan het stijgen, dit geldt vooral voor het hoger beroepsonderwijs (hbo). Maar ook het wetenschappelijk onderwijs (wo) groeit gestaag.

De stagnatie in de groei die rond 1995 is opgetreden doet zich vooral voor bij het wo. Sinds 1997 is het totaal aantal ho-studenten al met 100.000 gegroeid tot ruim 540.000 in 2004.

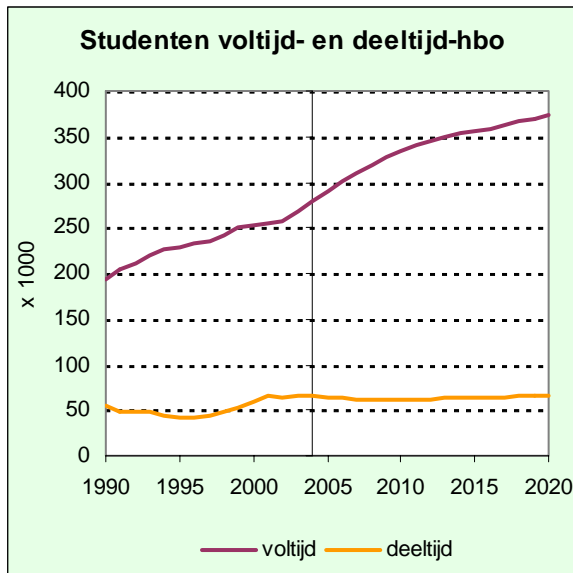
Dit aantal was ruim 3.000 hoger dan vorig jaar nog was geraamd. Hierdoor komt de nieuwe raming aanzienlijk hoger uit dan de vorige raming, vooral ook omdat het grootste deel van genoemde 3.000 uit eerstejaars bestaat. Dit wordt versterkt door een verder toegenomen keuze voor havo en vwo binnen het voortgezet onderwijs.

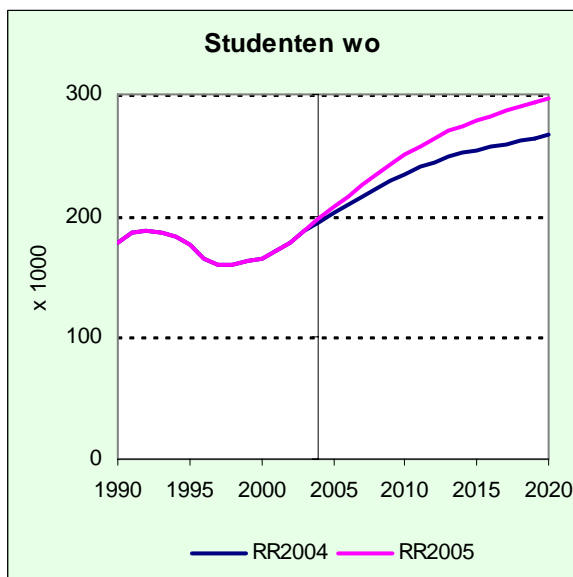
Het hbo groeit vooral door de voortdurend stijgende directe instroom vanuit havo. Ook de directe instroom uit bol en de indirecte instroom zorgen voor verdere groei.

Op totaalniveau verschilt de nieuwe hbo-raming nauwelijks van de vorige raming; tegenover een verhoging van voltijd-hbo staat een vrijwel even grote verlaging van deeltijd-hbo.

De ontwikkelingen van voltijd- en deeltijd-hbo verlopen geheel verschillend, zoals blijkt uit de volgende grafiek.

De groei van voltijd-hbo zet zich naar verwachting gestaag voort. Deeltijd-hbo blijft in de raming redelijk stabiel op een niveau van ca. 65.000 à 70.000 studenten. De stijging van deeltijd-hbo die zich vanaf 1995 heeft voorgedaan, waarschijnlijk samenhangend met de gunstige arbeidsmarkt (zie ook paragraaf 5.2), is nu bijna tot stilstand gekomen.

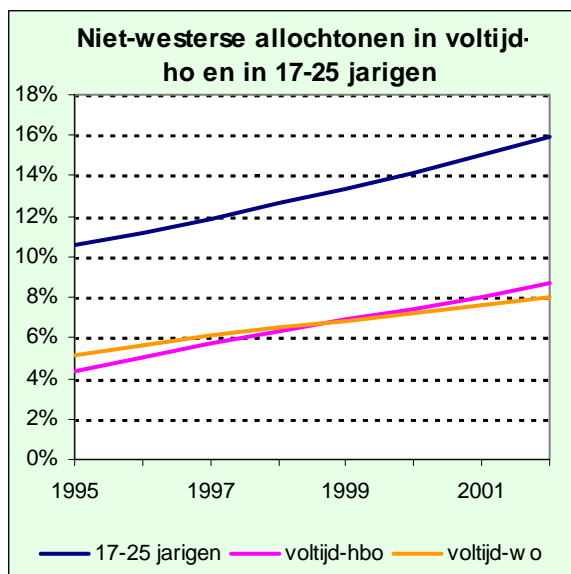
Rond 1995 zijn de studenten-aantallen in het wo gedaald. Door verkorting van de studiefinancieringsduur en andere maatregelen op het sf-terrein, is de verblijfsduur afgenomen en ook de instroom van hbo-gediplomeerden in het wo gedaald. Vanaf 2000 zijn de aantallen weer aan het stijgen, mede als gevolg van verruiming in de studiefinanciering (5-jarige sf-duur voor technische studies, oprekken van diplomatermijn van 6 naar 10 jaar, verruiming van de bijverdien-regeling). Hierdoor is de instroom van hbo-gediplomeerden weer toegenomen en ook de gemiddelde verblijfsduur is weer aan het stijgen (voor verblijfsduren: zie paragraaf 2.7).

De nieuwe raming is hoger dan de vorige raming als gevolg van het feit dat de in 2004 getelde aantallen eerstejaars hoger waren dan was geraamd. Verder speelt een verhoging van de vwo-aantallen een rol, hetgeen doorwerkt in de komende jaren.

6.2. Aandeel van allochtonen

In 2002 stonden 66.000 allochtonen ingeschreven in het hoger onderwijs, waarvan ongeveer 31.000 behoorden tot de westerse allochtonen. Deze westerse allochtonen gedragen zich qua onderwijsdeelname bijna conform de autochtone bevolking, alleen in het hbo zijn ze wat ondervertegenwoordigd.

Voor de niet-westerse allochtonen geldt dat er nog een forse achterstand is. Het aantal niet-westerse allochtone studenten is in de periode 1995-2002 wel bijna verdubbeld van 18.500 naar 35.000, maar dit wordt grotendeels verklaard door het toenemende aandeel van niet-westerse allochtonen in de bevolking.

Zowel in voltijd-hbo als in voltijd-wo is het aandeel van niet-westerse allochtonen fors toegenomen, bij hbo zelfs verdubbeld. In de 17-25 jarige bevolking is er echter ook een forse toename van het aandeel niet-westerse allochtonen, deze blijft ongeveer het dubbele van de overeenkomstige cijfers in hbo en wo.

Dit betekent dat de onderwijsachterstand bij deze groep, voor zover het hoger onderwijs betreft, nauwelijks wordt ingelopen. Alleen bij hbo groeit de relatieve deelname van niet-westerse allochtonen wat sterker dan bij de rest van de bevolking.

De onderwijsachterstand van niet-westerse allochtonen is reeds zichtbaar in het voortgezet onderwijs (zie paragraaf 3.2): het

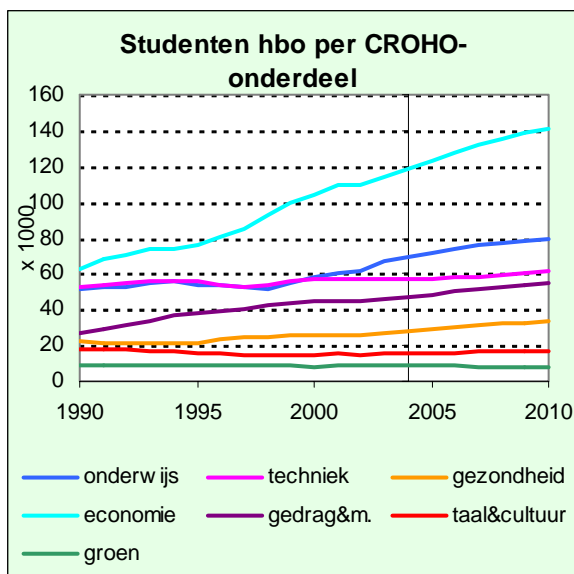
aandeel cumi-leerlingen in havo/vwo blijft in de periode 1995-2003 ongeveer de helft van het aandeel cumi-leerlingen in het totale vo. De achterstand in onderwijskeuze binnen het voortgezet onderwijs werkt dus volledig door in het hoger onderwijs. Een meer evenredige bijdrage van niet-westerse allochtonen aan hoger onderwijs lijkt dus slechts mogelijk als onderwijsachterstanden in een vroeg stadium, d.w.z. in primair en voortgezet onderwijs worden bestreden.

Voor meer informatie over deelname en diplomering van allochtonen in het hoger onderwijs: zie de publicatie: "Allochtonen in Nederland" (CBS 2003, ISBN 9035727282).

6.3. Ontwikkelingen per CROHO-onderdeel

In de periode 1990-2003 is het aantal hbo-studenten met ruim 35% toegenomen, in het wo bedroeg de groei slechts 5,5%.

Tussen de CROHO-onderdelen (sectoren) binnen hbo en wo bestaan echter grote verschillen. Sommige sectoren vertonen een veel grotere groei dan andere, ook zijn er enkele sectoren waar de studentenaantallen zijn gedaald³.

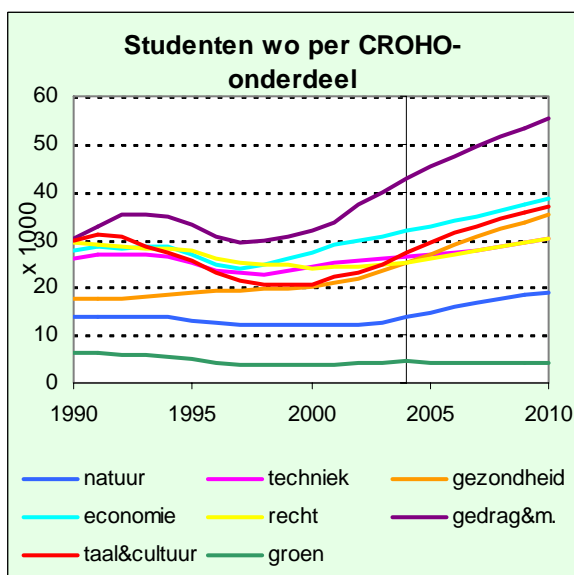
In het hbo is alleen de sector Taal&Cultuur in aantal gedaald.

De groei komt voor het grootste deel uit de sectoren Economie en Gedrag& Maatschappij, deze zijn in de periode 1990-2003 met resp. 81 en 71% toegenomen. In de sector Economie zit nu ruim 1/3 van het aantal hbo-studenten.

In de sector Techniek zijn de aantallen sinds 1990 wel gegroeid, maar het aandeel van de technische studies in het totale hbo is gedaald. Vanwege het nog licht dalende aandeel van het profiel Natuur en Techniek in de havo is hier op korte termijn ook nauwelijks toename te verwachten.

In de sector Onderwijs (lerarenopleidingen) is

er in de negentiger jaren vrijwel geen groei geweest, de groei begint hier pas vanaf 1999.

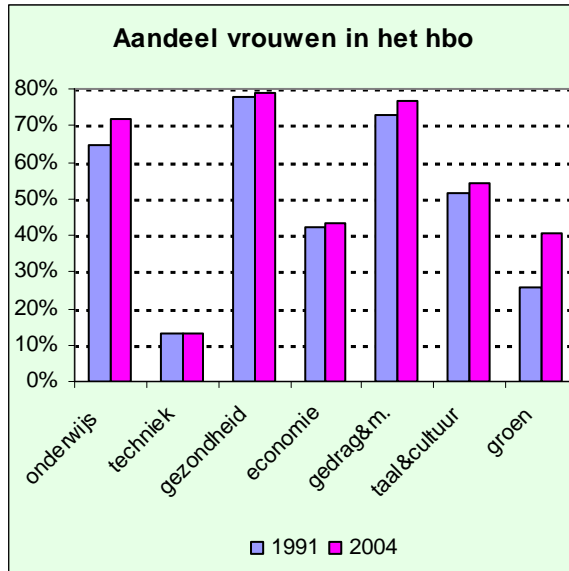
In bijna alle wo-sectoren is de invloed van s/m-maatregelen (met name de prestatiebeurs) zichtbaar als een vermindering van studentenaantallen rond 1995. Inmiddels nemen alle sectoren weer toe. Evenals in het hbo, is de recente groei bij wo sterk bij de sectoren Economie en Gedrag& Maatschappij, maar ook Gezondheid en Taal&Cultuur groeien snel.

Bij Gezondheid speelt de verruiming van de numerus fixi een belangrijke rol. De sectoren Natuur en Techniek groeien wel, maar hun gezamenlijke aandeel in het totale wo is toch geleidelijk aan het dalen.

3 De prognose van studentenaantallen per sector komt voort uit recente ontwikkelingen van de instroom per sector en een raming van de instroom per sector waarin de trends tussen de sectoren alleen van elkaar verschillen voorzover het patroon van onderwijskundige herkomsten (vooropleidingen) uiteenloopt.

De ontwikkelingen per sector in hbo en wo hangen samen met de toenemende deelname van vrouwen aan het hoger onderwijs.

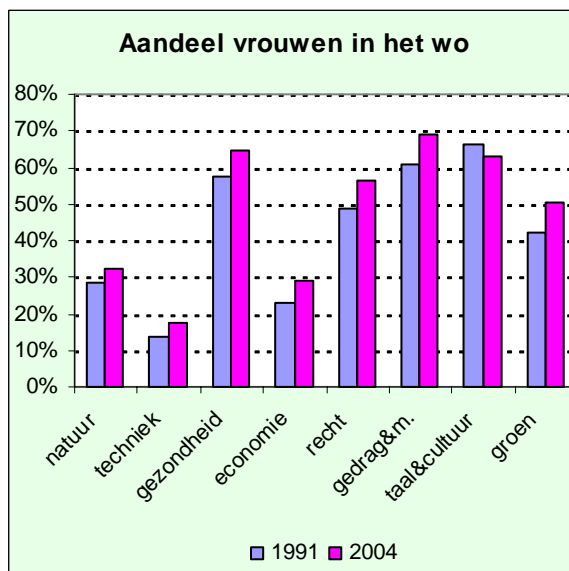
In het hbo is in de afgelopen 13 jaar (1991-2004) het totaal aantal studenten toegenomen met 95.000; van deze groei bestond 2/3 uit vrouwelijke studenten. De meerderheid van de hbo-populatie (52%) bestaat nu uit vrouwen; omdat vrouwen gemiddeld een kortere gemiddelde verblijfsduur hebben dan mannen, is het aandeel van vrouwen in de hbo-instroom nog wat hoger, nl. 54%.

In alle hbo-sectoren is het percentage vrouwen wel toegenomen, maar het minst in de sector techniek, waar de deelname van vrouwen toch al verreweg het laagste was. De groei van het aandeel vrouwen in de sector Economie is weliswaar gering, maar het aantal vrouwen in economische studies is toch sterk gegroeid.

In relatieve zin is de groei van het aandeel vrouwen het sterkst geweest in het groene onderwijs; dit houdt waarschijnlijk verband met verbreding van het onderwijsaanbod in deze sector.

Bij het wo is in de afgelopen 13 jaar alleen het aantal vrouwelijke studenten toegenomen, het aantal mannelijke studenten is in deze periode gedaald. De helft van de wo-populatie bestaat nu uit vrouwen, in de wo-instroom is dit al 52%.

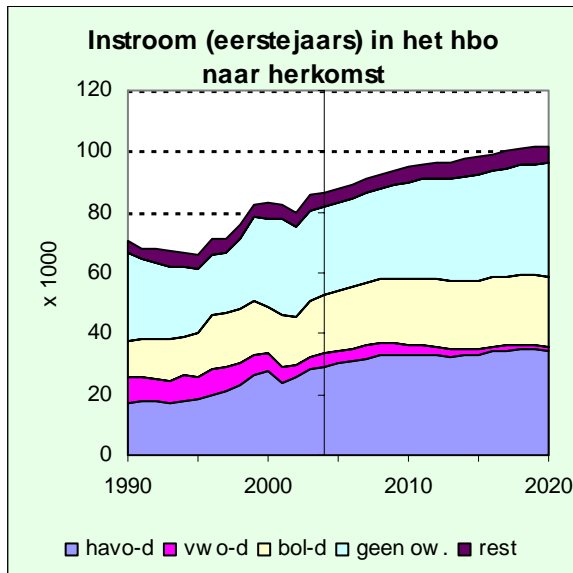
In bijna alle sectoren van het wo is het aandeel van vrouwen in de afgelopen 13 jaar gestegen, alleen bij Taal & Cultuur is er een lichte daling.

In grote lijnen geeft het verschillende keuzepatroon van mannen en vrouwen in de overeenkomstige hbo- en wo-sectoren hetzelfde beeld.

Bij wo-Techniek is het aandeel van vrouwen nog steeds erg laag, maar hoger dan bij hbo-Techniek en in tegenstelling tot hbo-Techniek is hier wel een substantiële toename tussen 1991 en 2004.

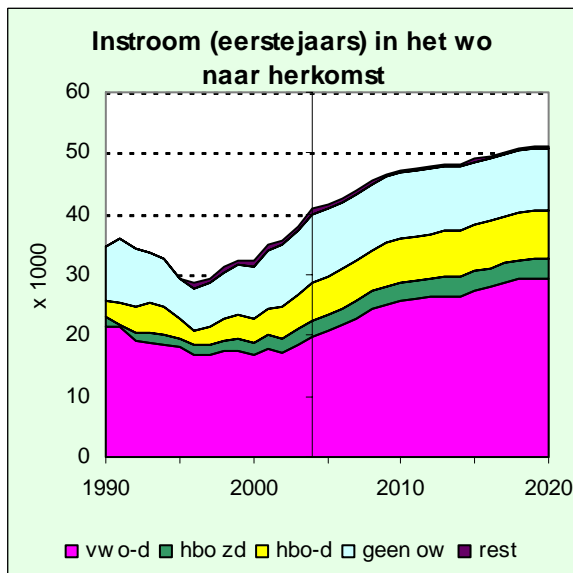
6.4. Instroom in het hoger onderwijs

In het hbo zijn in 2004 ongeveer 86.500 studenten voor het eerst ingestroomd in de initiële fase (bachelor-opleidingen). Daarnaast zijn er ruim 16.000 studie-onderbrekers die al eerder in het hbo waren ingeschreven (maar niet in het voorafgaande jaar) opnieuw ingestroomd. Hieronder wordt deze sterk toegenomen⁴ extra instroom niet meegeteld, het gaat om de eerste instroom (eerstejaars hbo-Nederland) in de initiële fase.

De groei van de hbo-instroom komt uit alle herkomst-categorieën. De enige uitzondering hierop vormen de vwo-gediplomeerden (vwo-d), die meer dan voorheen naar wo zijn doorgestroomd in plaats van naar hbo. De categorie "geen ow" gaat voor ongeveer de helft naar deeltijd-hbo. De rest-categorie bestaat voor ongeveer de helft uit wo-uitvallers. Voor de toekomst wordt nog een verdere groei verwacht, vooral de directe instroom vanuit havo zal nog verder toenemen.

Hieronder worden de studie-onderbrekers die al eerder in het wo waren ingeschreven niet meegerekend; deze extra instroom is toegenomen⁴ tot ca. 7.000 in 2004.

Vanaf 1998 is de instroom in het wo weer aan het toenemen, door verruiming in de studiefinanciering. In de periode 1992-1997 was de instroom juist gedaald, vooral als gevolg van de prestatiebeurs. Hierdoor was met name de doorstroom van hbo-gediplomeerden naar het wo afgenomen.

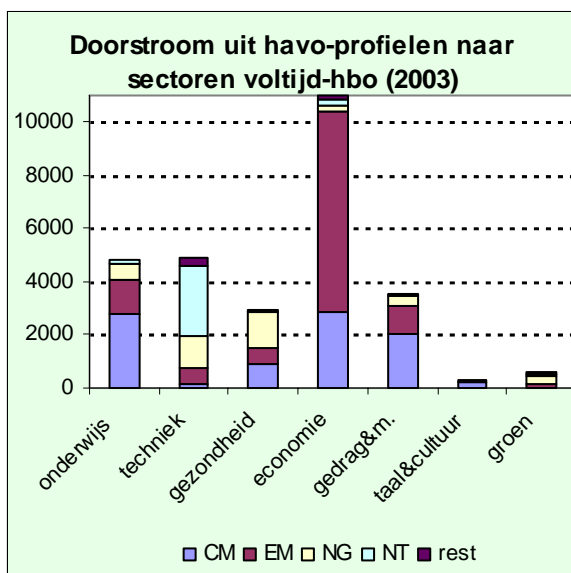
De recente groei van de wo-instroom komt voort uit meer directe instroom, zowel van vwo- als hbo-gediplomeerden.

4 In 1996 bedroeg deze instroom van studieonderbrekers in het hbo slechts 7.000 studenten, in het wo was dit slechts 4.000 studenten. Zowel in het hbo als in het wo is de studieonderbrekers-instroom dus ongeveer verdubbeld in de periode 1996-2003.

De prognose van de ontwikkelingen per sector (zie vorige paragraaf) zou verbeterd kunnen worden door de instroom per sector te koppelen aan vakkenpakketten en/of profielen binnen havo en vwo.

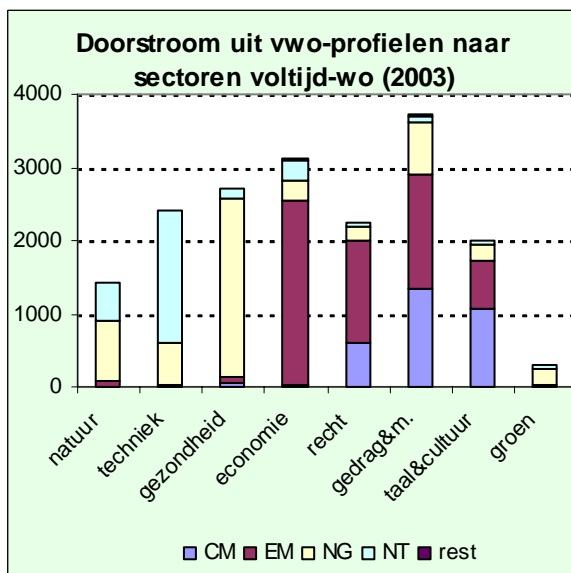
Wellicht zal de verdeling over de sectoren (CROHO-onderdelen) wel enige verschuiving te zien geven, maar hiervoor zijn nog te weinig gegevens beschikbaar.

Wèl kan inzicht gegeven worden in de recente studiekeuze vanuit de diverse havo/vwo-profielen. De hieronder gepresenteerde beelden van 2003 wijken weinig af van de vorig jaar gepresenteerde beelden van 2002, met andere woorden: per havo/vwo-profiel lijkt er een redelijk constante verdeling van de instroom over de sectoren te bestaan.

40% van de havisten die direct doorstromen naar voltijd-hbo gaat naar de sector economie. Dit komt voort uit het feit dat veel havisten gekozen hebben voor het profiel Economie & Maatschappij (EM) en het overgrote deel van deze havisten kiest vervolgens voor de sector Economie in het hbo. Relatief weinig havisten kiezen voor het profiel Natuur & Techniek (NT) en dit beperkt de doorstroom naar de sector Techniek in het hbo.

Vanuit de andere profielen Natuur & Gezondheid (NG) en Cultuur & Maatschappij (CM) is de doorstroom naar hbo niet geconcentreerd in één bepaalde sector. De rest, bestaande uit leerlingen die een diploma in twee profielen hebben behaald, is in havo zeer gering.

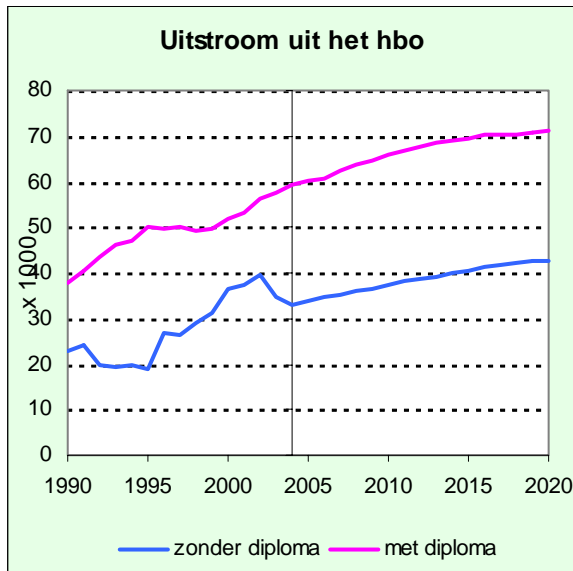

Evenals in havo, kiezen ook veel vwo-ers voor het profiel Economie & Maatschappij (EM), maar relatief veel van deze vwo-ers kiezen nadien voor een andere wo-sector dan Economie.

De sectoren Economie en Techniek in het wo worden wel in hoofdzaak gevoed vanuit het overeenkomstig vwo-profiel. De relatief grote rest van vwo-ers bestaat naast pre-studiehuis leerlingen ook uit veel leerlingen met een diploma in beide Natuur-profielen.

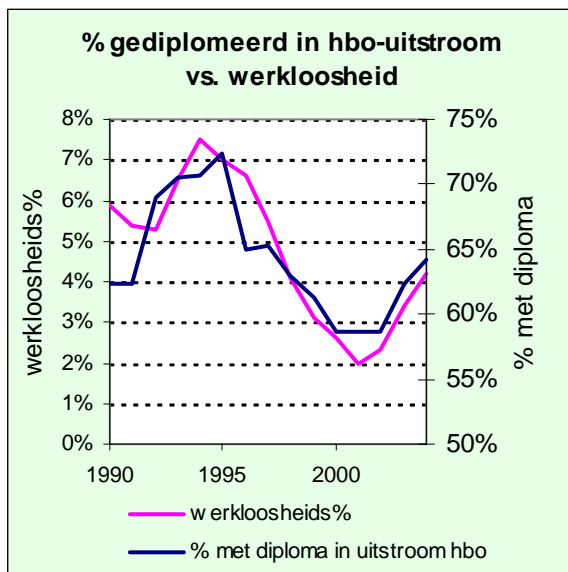
6.5. Uitstroom uit het hoger onderwijs

De jaarlijkse uitstroom uit het hbo is gegroeid van 60.000 in 1990 naar ruim 90.000 in 2004. Deze ontwikkeling geeft uiteraard met vertraging de ontwikkeling weer van de instroom, met dien verstande dat de uitstroom wat hoger is omdat hierin ook tijdelijke uitstroom is opgenomen van studenten die na één of meer jaren weer verder gaan studeren.

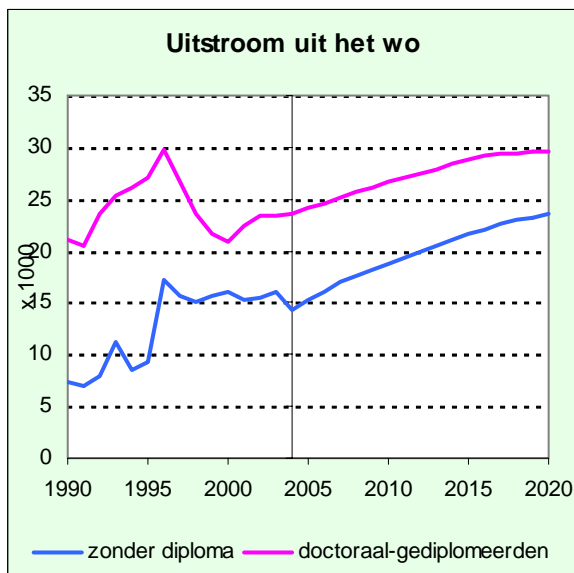

De uitstroom zonder diploma is in 2003 en 2004 gedaald, terwijl de uitstroom van gediplomeerden gewoon doorgroeit. Het aandeel dat uitstroomt met diploma is dus opeens weer toegenomen.

Van de hbo-gediplomeerden stroomt nu ca. 14% direct door naar het wo, maar ook van de ongediplomeerde uitstroom gaat ca. 12% naar het wo.

Het sterk toegenomen aandeel dat uitstroomt met diploma houdt waarschijnlijk verband met de arbeidsmarkt: in de jaren 2000 t/m 2002 stroomden veel hbo-studenten uit zonder diploma (tijdelijk of definitief) omdat het makkelijk was om een baan te vinden. Onder invloed van de slechtere arbeidsmarkt lijkt deze uitval nu weer tot normale proporties terug te keren. Ook over een langere periode bezien lijkt er zeker correlatie te bestaan tussen de "slaagkans" in het hbo en de werkloosheid.

In de afgelopen jaren stroomden jaarlijks ca. 35.000 studenten uit het wo. In 1990 bedroeg dit aantal nog 27.000.

De invoering van de prestatiebeurs heeft in het wo geleid tot een uitstroompiek in 1996. Nadien is door de stijgende instroom de uitstroom zonder diploma niet meer gedaald. Met vertraging begint de stijgende instroom van de afgelopen jaren nu ook door te werken in de uitstroom met diploma. Ruim 20% van de uitstroom zonder diploma stroomt direct door naar hbo.

Bijlage 1: uitkomsten Referentieraming 2005

Referentieraming 2005 (begroting), leerlingen en studenten naar schoolsoort (x 1.000)

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Bao	1547,6	1549,0	1552,8	1555,5	1557,8	1560,8	1555,4	1547,9
sbao	51,4	50,1	48,7	47,4	46,1	45,0	44,0	43,0
so-wec	34,0	34,4	34,6	34,8	34,9	35,0	35,1	35,2
vso-wec	21,1	22,8	23,2	23,4	23,5	23,5	23,6	23,7
totaal po	1654,1	1656,4	1659,4	1661,1	1662,3	1664,4	1658,2	1649,7
vo-brj	344,7	345,8	342,6	336,6	330,1	322,4	321,1	322,9
vmbo34	176,5	173,1	172,5	170,4	166,1	161,2	156,4	151,0
havovwo3	74,6	77,8	79,5	80,4	80,7	80,8	80,9	80,1
vo-2	190,3	197,4	205,0	212,3	217,1	218,9	219,0	218,3
lwoo	79,8	81,1	81,7	82,3	82,2	82,2	83,0	84,1
pro	24,7	26,4	27,1	27,5	27,7	27,9	28,5	29,2
totaal vo	890,5	901,4	908,6	909,4	903,9	893,4	888,9	885,6
bol	280,8	301,4	311,0	317,1	322,4	326,7	329,2	330,4
bbl	151,0	136,6	126,8	121,6	119,5	118,7	118,5	118,6
dt-bol	20,0	16,3	15,2	14,7	14,6	14,4	14,3	14,2
totaal mbo	451,8	454,3	453,0	453,5	456,5	459,8	462,0	463,1
hbo	257,3	268,6	279,3	289,9	299,3	307,8	315,6	322,7
wv hbo-1	70,9	73,9	75,2	76,7	78,3	79,7	81,0	82,1
dt-hbo	63,8	62,7	61,5	60,5	59,8	59,4	59,2	59,3
wv dt-hbo-1	15,9	14,2	14,2	14,2	14,2	14,3	14,4	14,5
totaal hbo	321,2	331,3	340,8	350,4	359,1	367,2	374,9	382,0
wo	183,3	193,5	203,1	212,1	220,8	229,6	238,2	246,3
wv wo-1	36,5	39,5	40,4	41,4	42,8	44,2	45,3	46,0
vboa	21,9	22,2	22,8	23,0	23,1	23,3	23,6	24,1
lwooa	13,0	14,0	14,8	15,4	15,8	16,2	16,7	17,2
bola	15,0	15,6	15,9	16,4	17,0	17,5	17,9	18,2
bbla	8,9	9,2	9,7	10,3	10,9	11,3	11,7	12,0
hao	8,4	8,4	8,3	8,2	8,2	8,1	8,1	8,1
woa	4,4	4,4	4,4	4,3	4,4	4,4	4,3	4,3

Voor meer informatie: zie www.minocw.nl/begroting/reframing2005/index.html

Bijlage 2: lijst van afkortingen

bao	basisonderwijs
bbl	beroepsbegeleidende leerweg (voormalig leerlingwezen)
bol	beroepsopleidende leerweg, voltijd (voormalig middelbaar beroepsonderwijs)
CROHO	Centrale Registratie Onderwijsinhoud Hoger Onderwijs
dt	deeltijd onderwijs
fez/ir	directie financieel economische zaken/ afdeling informatie en ramingen
geen ow	geen onderwijs, dat deel van de bevolking dat geen bekostigd voltijd- of deeltijd-onderwijs volgt
havo	hoger algemeen voortgezet onderwijs
hbo	hoger beroepsonderwijs
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
lwoo	leerwegondersteunend onderwijs : onderdeel van het nieuwe vmbo, kan beschouwd worden als de voorzetting van ivbo en vso-lom
lwooa	leerwegondersteunend onderwijs, richting groen; bekostigd door LNV
mavo	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
mbo	middelbaar beroepsonderwijs, vanaf 1997 bestaat deze uit bol + bbl
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
po	primair onderwijs (bao+sbao+ (v)so-wec)
pro	praktijkonderwijs : onderdeel van het nieuwe vmbo, kan beschouwd worden als de voorzetting van vso-mlk
RR..	referentieraming met .. het betreffende jaar
sbao	speciaal basisonderwijs, kan beschouwd worden als de voortzetting van de schoolsoorten so-lom (leer- en opvoedings-moeilijkheden) en so-mlk (moeilijk lerende kinderen)
sf	studiefinanciering
so	speciaal onderwijs
so-wec	speciaal onderwijs, vallend onder de Wet Expertise Centra
vbo	voorbereidend beroepsonderwijs
vmbo	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs, ingevoerd in 1999/00, kan beschouwd worden als de voortzetting van mavo en (i)vbo; exclusief groen
vo	voortgezet onderwijs
vso	voortgezet speciaal onderwijs
vso-wec	(overig) voortgezet speciaal onderwijs, vallend onder de Wet Expertise Centra
(v)so	speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs
vt	voltijd
vwo	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
wo	wetenschappelijk onderwijs

Toevoegingen aan afkortingen:

Een nummer achter een van de afkortingen geeft het rangnummer van een leerjaar of inschrijvingsjaar aan (met uitzondering van vo-2).

Een (-)d achter een afkorting geeft aan dat het gediplomeerde leerlingen of studenten betreft.

Bijlage 3: bronvermeldingen

Deze publicatie is grotendeels gebaseerd op informatie die ontleend is aan de door OCW geproduceerde en gepresenteerde Referentieraming 2005. Deze informatie is beschikbaar via internet: <http://www.minocw.nl/begroting/reframing2005/index.html>.

Hieronder zijn slechts de figuren vermeld, voorzien van paragraafnummer en grafiektitel, waarvan de gegevens (soms deels) uit andere bronnen afkomstig zijn.

Par.	Grafiektitel	Bron
1.1	Percentage voortijdig schoolverlaters 18-24 jaar	Eurostat
1.2	HO-diploma's bèta/techniek per 1000 20-29 jarigen	Eurostat
2.1	Bevolking per leeftijdsgroep	CBS
2.2	Onderwijsdeelname naar leeftijd, internationaal (2001)	Eurostat
	Deelname hoger onderwijs, % tov. 20-29 jarigen, internationaal	Eurostat
2.5	HO-diploma's bèta/techniek per 1000 20-29 jarigen	Eurostat
2.6	Opl.niveau beroepsbevolking autochtonen/niet-west. allochtonen	CBS
	% 20-24 jarigen met niveau vo-hogere trap (upper secondary)	Eurostat
2.8	Werkloosheid 25-34 jarigen per opleidingsniveau	CBS
	Schoolverlaters die verder studeren (na anderhalf jaar)	ROA
	Percentage voortijdig schoolverlaters 18-24 jaar	Eurostat
3.2	Percentage cumi-leerlingen in primair onderwijs	CBS
	Cumi-leerlingen PO vs. niet-westerse allochtonen	CBS
3.4	4-11 jarigen per provincie	CBS, Ruimtelijk Planbureau
	Leerlingen basisonderwijs per provincie	CBS
4.2	Havo-diploma's t.o.v. 17-jarigen	CBS
	Vwo-diploma's t.o.v. 17-jarigen	CBS
	Havo/vwo-diploma's t.o.v. 17-jarigen (2003), G4 vs. Nederland	CBS
5.1	Deelnemers mbo naar niveau	CBS
	Deelnemers mbo naar sector	CBS
5.2	Aandeel voltijd-onderwijs en werkloosheid	CBS
6.2	Niet-westerse allochtonen in voltijd-ho en in 17-25 jarigen	CBS
6.5	% gediplomeerd in hbo-uitstroom vs. werkloosheid	CBS

Eurostat: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

CBS: <http://statline.cbs.nl>

ROA: <http://www.fdewb.unimaas.nl/roa>

Ruimtelijk Planbureau: <http://www.ruimtelijkplanbureau.nl/kennisportaal>